

ASTERISK

NR. 36

SEPT-OKT 2007

DANMARKS PÆDAGOGISKE UNIVERSITETSSKOLE

06 SMIL HVIS DU ER STRESSET

STRESSHÅNTERING OG SELVUDVIKLING KAN MÅSKE HJÆLPE. MEN ER DET I VIRKELIGHEDEN DIG, DER ER NOGET I VEJEN MED?

10 RIMER LÆRING PÅ
LYKKE?

14 NYDELSE OG BEGÆR
– HJERNEFORSKERE KORTLÆGGER LYKKEN

18 DEN NØDVENDIGE NEGATIVE OPDRAGELSE
– ADORNOS PÆDAGOGIK

Sporsansen

AF DEKAN LARS-HENRIK SCHMIDT

* På dansk er det at få fært af noget nærmest det samme som sporsans. Det moderne drama er ikke operaen men kriminalromanen – og filmatiseringen af samme. De ubærligt kedsommelige fortællinger om engelske og svenske opdageres bedrifter evner at få blodet til at fryse til is og fastholde de uforvarne i lige dele kvalme og fascination over kvalmen – moderne er man jo. Man forsikres om, at disse opførelser er et drama med et plot, som nok skal vise sig at være et komplot – og så er metafysikken hjemme: Nogen gjorde noget; det kunne de have ladet være med – og så var der jo en mening med det hele.

James Fenimore Cooper var en amerikansk forfatter, som beretter om den amerikanske drøm. Den er væsensforskellig fra den europæiske – men det vidste han ikke; han sad da også i Europa og skrev nogen af sine bedste ting, men siden har man anerkendt hans virke som skaberen af det amerikanske epos: The Leatherstocking Tales. Og i Europa mener man da også, at den ramsaltede, friske gut, der får hovedrollen, i virkeligheden er en europæer – og man fejrer den dag i dag hans fødselsdag et sted i Schweiz. Fortællingen blev til over mange år, og der er et næsten postmodernistisk rod i kronologien, fordi forfatteren egentlig hellere ville skrive om noget andet, men det var der ikke nogen, der gad høre på.

“Hvis du kun kender vandet fra den salte smag, så er du dårlig hjulpet i en indsø. Men der er altid nogle spor. Der er altid nogen, der har sat sig spor.”

Hvis man synes Rousseau – der fortalte os, at læreren er “pilote, guide, gouverneur” – er rimelig lang i spyttet, når han (1762) fortæller om amningens betydning, så gaber man formodentlig også kæberne af led, når man skal være vidne til Coopers overvejelser (1840) om indianerens sans for røg og mos. Kan man sammenligne havet og indsøen? Det er spørgsmålet. For ikke så mange år siden tog Paul Hogan fra Downunder spørgsmålet op igen; men det er nu det samme, Agatha Christie altid har talt om: Er det at kende Lillebyen det samme som at kende Storbyen? Disse kedelige gåder er læringens problem. Ud i det ukendte terræn, kun rustet med kendskab til et andet terræn. Hvor langt holder så ens viden? Hvis du kun kender vandet fra den salte smag, så er du dårlig hjulpet i en indsø. Men der er altid nogle spor. Der er altid nogen, der har sat sig spor. Det overvældende er, at nogen lærer noget, mens du forsøger at lære dem noget andet. Og derfor har vi brug for stifinderen.

Coopers forsøg hed “The Pilot” og på dansk er det bliver oversat til “Lodsen”; men lodsen tages trods alt om bord i vanskelige farvande, fordi han forestilles at kende dem. Det er sådan set ikke det, der er Coopers pointe; Mark Twain var for eksempel certificeret “pilot” på Mississippi, så der er ikke noget galt med oversættelsen; pointen er bare noget andet. Stifinderen finder ikke en sti, men tilbyder en måde at gå på, fordi han kender noget andet: Han har prøvet at skulle gå før!

Når vi har så vanskeligt ved at finde ud af om denne lederrolle skal hedde rådgiver, coach, vejleder eller mentor, så er det nok, fordi vi ikke forstår *tilbudets karakter*: Følg mig, på eget ansvar!

Dem, han skal bane vejen for, har for manges vedkommende gennemgået en test med en lugtfri udgave af C.G. Jungs psykologiske typer (1920). Nu taler man ganske vist ikke længere om typer men om ‘læringsstile’, og sådan en har alle, ligesom de har fået tilkendt intelligens – deres specielle naturligvis (Altid plads til en til!). Det hører til stifinderens sans at være opmærksom også på det, og så tilrettelægge sin ‘undervisningsstrategi’, som han nu bedst kan.

Hvad man risikerer i al denne differentierethed, er simpelthen ikke at kunne se skoven for bare træer. Skoven er *forholdet mellem undervisning og læring*: Det pædagogiske forhold.

For øvrigt kendte Falkekøje – som han blev fordansket til – kun de store skove, fordi han var vokset op i Alperne. Ja, det siger man i hvert fald. Men vandfaldet, det var godt nok stort, ja, det var som havets brusen. Og dog smagte det alligevel anderledes. Der er noget ensomt, noget nærmest vemodigt over stifinderen. Han spejder som en gal, ser alt som vartegn, han kender ikke vejen, han finder den. ■

“ I lidt bredere forstand er der bare en masse “armbøjninger”, der skal tages i folkeskolen, men det er lærerens opgave at servere dem på en måde, der giver mening for eleverne”

LÆS MERE S. 10-13

06 SMIL HVIS DU ER **STRESSET**

Du bliver tilbudt et **kursus i selvudvikling og stresshåndtering** af din arbejdsplads. Vil du tage imod det? Der kan være gode grunde til at gøre det, men er det nu også dig, der er **problemet**?

10 **GLADE** BØRN LÆRER **BEDST**

Undersøgelser giver indtryk af, at **danske børn er dårlige** til at læse og regne, men **til gengæld glade**. Er livsglæde og faglighed hinandens modsætninger?

14 LYKKENS **HJERNESMED**

Er den **lykkelige hjerne** også begærlig? Hjerneforskningsgruppe ved Oxford og Aarhus Universitet undersøger **sammenhænge mellem nydelse og begær** i den følelsesfulde hjerne.

18 **NEGATIVE OPDRAGELSE** ER NØDVENDIG

Pædagogik drejer sig ikke om at komme med positive beskrivelser af lykkelige mennesker, som lever gode liv. Filosofen **Per Jepsen** peger på kritisk myndighed, kritisk omgang med autoriteter, ja på civil ulydighed som pædagogisk værdi og værn mod umenneskelige forhold

22 **GLÆD DIG** TIL ALDERDOMMEN

Professor Kenneth J. Gergen vil nedbryde myten om den triste alderdom. I stedet vil han skabe en **positiv vision om at ældes**.

25 SÅ HAR VI **BALLADEN**

Indvandrerdrengene laver ballade og bliver skældt ud af lærerne. Det går ud over drengenes selvfølelse, og det ødelægger undervisningen. Interview med **Antropolog Laura Gilliam**.

28 **KOMMENTAR: SELVREALISERING** I EN INTELLIGENSØKONOMI

Hvem nyder godt af **selvrealiseringsbølgen**? **Psykolog Nikolaj Lunøe** beskriver i kommentaren mulighederne for selvrealisering i en intelligensøkonomi.

ASTERISK NR. 36, SEPTEMBER-OKTOBER 2007

REDAKTØRER

Lars-Henrik Schmidt (ansv.),
Camilla Mehlsen, Claus Holm og Jesper Nissen

REDAKTIONSKOMITÉ

Martin Bayer, Lars Geer Hammershøj, Henrik Nitschke,
Tine Fristrup, Eva Gulløv, Søren Langager,
og Anders Lindskov

KORREKTUR

Kirsten Kovacs

REDAKTIONENS ADR.

Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Dekanatet
Tuborgvej 164, 2400 København NV

KONTAKT TIL REDAKTIONEN

E-mail: asterisk@dpu.dk
Telefon: 88 88 90 59

ABONNEMENT

Abonnement er gratis og kan bestilles på
www.dpu.dk/asterisk

DESIGN

1508 A/S

FORSIDE

Polfoto

TRYK

Scanprint A/S

ISSN NR.

1601-5754

OPLAG

16.700

Pædagogiske læreplaner i daginstitutioner - didaktik og dannelse

Betyder indførelse af læreplaner, at daginstitutioner kommer til at ligne skolen? Hvordan udvikler man en legebaseret småbørnsdidaktik? Hvordan evaluerer man læreplaner?

Pædagogik for miljømedarbejdere

Hvorfor følger borgerne ikke de miljøanvisninger vi giver? Hvordan skaber man engagement og deltagelse til lokale miljøspørgsmål? Hvilke pædagogiske metoder fremmer borgernes inddragelse?

Skab bedre møder

Hvad skal der til for at holde korte, fokuserede og produktive møder? Hvad er en god mødeleder? Og hvordan afbryder man en kollega på en høflig måde?

Folkeskolen i spændingsfeltet mellem medborgerskab og dannelse

Hvad er skolens rolle i forhold til religiøs og demokratisk dannelse? Hvad er Crick-modellen? Hvordan udvikler man skolens værdigrundlag? Er religion en privatsag?

Visuel kulturpædagogik - for undervisere i værkstedsfag, billedkunst og medier

Hvad er forskellen på billedpædagogik og visuel kultur som pædagogik? Hvilken betydning har visuel kultur for arbejdet med fremstilling, refleksion og didaktik i uddannelser? Hvilken rolle spiller kunst og medier i forhold til visuel kultur? Hvilken betydning har visuel kultur for opfattelsen af forholdet mellem brugen af værktøj og kognition?

Filosofisk vejledning og praktisk kundskab i professionsuddannelser og konsulentarbejde

Er du underviser eller vejleder på en professionsuddannelse eller videregående uddannelse eller konsulent inden for det private eller offentlige med interesse for at styrke din evne til og dine muligheder for at arbejde med den etisk-eksistentielle dimension i dit arbejde?

Efteruddannelseskurser inden for Dansk som andetsprog

Danmarks Pædagogiske Universitetsskole udbyder i samarbejde med Voksenpædagogisk Center et efteruddannelsesprogram for lærere ved sprogcentre og andre udbydere af dansk som andetsprog.

Information og tilmelding:
www.dpu.dk/efteruddannelse

Foto: iStockphoto

BEHOV FOR MERE UNDERVISNING I FÆNGSLERNE

Kun en ud af fem indsatte i danske fængsler modtager undervisning. Det på trods af at Kriminalforsorgen blandt andet har som formål at give de indsatte mulighed for at uddanne sig, mens de sidder i fængsel. Adjunkt Peter Koudahl fra Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, der står bag kortlæggelsen af undervisningssituationen i de danske fængsler, mener at fængslerne må sikre, at fangerne kender deres muligheder for at få undervisning, og at flere fanger må have mulighed for at gennemføre en erhvervsuddannelse.

→ Læs mere på www.dpu.dk/nyheder

NY PROFESSOR I CITIZENSHIP EDUCATION

Pr. 1. juni er Ove Korsgaard fra DPU's Institut for Pædagogisk Filosofi udnævnt til professor i pædagogik. Professoratet er især rettet mod citizenship education, det vil sige spørgsmål om medborgerskab og demokratisk dannelse. Det er et forsknings- og uddannelsesfelt, der gennem de senere år har fået større bevågenhed på DPU såvel som i det øvrige samfund. DPU prioriterer området blandt andet i form af en masteruddannelse i Citizenship Education. Medborgerskab er fra i år blevet en fast del af uddannelsen til folkeskolelærere, og regeringen har nedsat et kanonudvalg om demokrati, der skal arbejde indtil jul. Ove Korsgaard har været med til at udforme retningslinjerne for faget i læreruddannelsen og er medlem af demokratikanonudvalget. Ove Korsgaard blev doktor i 2004 med afhandlingen "Kampen om folket".

→ Læs mere om Ove Korsgaard www.dpu.dk/om/ove

INGEN NEMME LØSNINGER FOR NATURFAGENE

Der er bred enighed om, at den naturfaglige kultur på skolerne skal styrkes, så danske børn kan klare sig bedre i fag som fysik, kemi og biologi. Jan Sølberg fra Danmarks Pædagogiske Universitetsskole har undersøgt en række skolars forsøg på at styrke lærernes faglighed og etablere samarbejde med det lokale erhvervsliv. Han konkluderer i sin ph.d.-afhandling, at lærerne skal have mere tid og flere resurser, hvis det skal lykkes at etablere levedygtige naturfaglige miljøer på skolerne.

→ Læs mere på www.dpu.dk/nyheder

Foto: iStockphoto

NATUREN KAN VÆRE MERE END TIDSFORDRIV

Der er uendelige muligheder for skolelærere, der vil have deres elever med ud i naturen. Men udflugterne skal forberedes ordentligt, hvis børnene skal lære noget af det. Det mener Trine Hyllested, der selv har arbejdet som naturvejleder og som nu har skrevet ph.d.-afhandling "Når læreren tager skolen ud af skolen". Hendes undersøgelse viser, at flere skoleklassers besøg på naturskoler er uden foregående forberedelse eller efterfølgende behandling. "Det er ærgerligt", siger hun, "for det i sig selv at komme ud i naturen lærer børnene ikke nødvendigvis noget af."

→ Læs mere på www.dpu.dk/nyheder

DEKAN LARS-HENRIK SCHMIDT SKAL LEDE ET NYT FORSKNINGSINITIATIV

Rektor for Aarhus Universitet, Lauritz B. Holm-Nielsen har udpeget Lars-Henrik Schmidt til at lede et nyt tværfakultært forskningsinitiativ inden for det pædagogisk-filosofiske område. Det nye forskningsinitiativ bliver i første omgang knyttet til Det Humanistiske Fakultet i Århus. Når en ny dekan er fundet, vil Lars-Henrik Schmidt fratræde som dekan. Professor, dr.phil. Lars-Henrik Schmidt har været leder af DPU, siden det blev oprettet i 2000. Først som rektor og fra 2007 som dekan.

→ Læs mere på www.dpu.dk/nyheder

HAR DU LÆST DE SENESTE NYHEDER?

Abonnér på nyheder fra Danmarks Pædagogiske Universitets-skole og bliv opdateret med nyt fra den pædagogiske verden.

→ Tilmeld dig på: www.dpu.dk/nyhedsmail

SMIL HVIS DU ER STRESSET

Du bliver tilbudt et kursus i selvudvikling og stresshåndtering af din arbejdsplads. Vil du tage imod det? Der kan være gode grunde til at gøre det, men er det nu også dig, der er problemet?

* Du har sikkert set dem i lufthavnens bogudsalg. Hyldemeter efter hyldemeter byder de sig til med deres lokkende titler: "Syv gode vaner", "Ubegrænset kraft – nøglen til personlig succes" eller "Stress eller ikke stress – valget er dit". Det er selvudviklingsbøger, vi taler om. Den slags bøger, som fortæller, at du kan blive herre over dit eget liv, hvis blot du tænker positivt og følger ti simple regler. I en verden, hvor kravene til både arbejdsliv og familieliv er stigende, er markedet for denne type bøger i vækst, for hvem vil ikke gerne både være en succes på arbejdspladsen, i familien og blandt vennerne?

Arbejdspladserne har også fået øjnene op for mulighederne. Medarbejderne bliver tilbudt kurser i stresshåndtering og selvudvikling, og det sker ikke kun i det private erhvervsliv. De offentlige arbejdspladser er også godt med. Kirsten Marie Bovbjerg er lektor ved Institut for Pædagogisk Antropologi ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole og forsker i selvudvikling, arbejdsliv og den store lykkelige symbiose, de to synes at udgøre.

"Vi behandler stress med alt for stor respekt og får det næsten fremelsket på den måde."

"Kurserne bliver lanceret under slogans om, at glade medarbejdere er produktive medarbejdere. Stressede medarbejdere er derimod uproduktive medarbejdere, og derfor skal man håndtere sin stress. Mennesker i udvikling er også mennesker i vækst, og mennesker i vækst giver et større afkast. Mange slogans handler om bundlinjen," konstaterer Kirsten Marie Bovbjerg.

Nu er der ikke noget i vejen med, at det giver økonomisk mening at investere i glade medarbejdere. Men Kirsten Marie Bovbjergs forskning viser, at det kan give bagslag at skabe en arbejdskultur, hvor det kun handler om at fokusere på det positive og det fremadrettede.

"Ingen tvivl om, at mange synes, det er fantastisk, men mange synes også, at noget skurrer et sted – noget harmonerer ikke med, hvordan de selv oplever verden. De oplever, at det kan være enormt svært at tage ting op i den positive tænkning, fordi man på arbejdspladsen glider af på alt, hvad der er problematisk. Det er jo negativt – "Nu må du lære at tænke positivt og fremadrettet". Mange oplever det ydmygende og nedværdigende, at deres erfaringer og oplevelser af ting ikke er gyldige," siger Kirsten Marie Bovbjerg.

DET HANDLER OM DIG

I firserne hed det kanindræberkurser. I halvfemserne dominerede personlig udvikling/optimering, eksempelvis NLP, Neuro-lingvistisk Programmering. I det nye årtusinde er coaching blevet meget populært. I de senere år er Positiv Psykologi kommet på banen, om end fænomenet har mange træk tilfælles med andre metoder til personlig udvikling. Selvudvikling kan antage mange skiftende former, men kaster man et akademisk analytisk blik på fænomenet, er der også en række fællestræk.

"En del tankegods kommer fra buddhismen og hinduismen. Det er ideen, om at man skal søge ind i dig selv, lære sig selv at kende. Men det foregår i en særlig vestlig aftapning. Jeg er ikke sikker på, at buddhisterne i for eksempel Thailand vil

“Vi kan ikke gøre folk lykkelige på tre timer. Men vi kan hæve deres psykologiske kapital med to procent og dermed gøre **dem lidt gladere** og lidt mere effektive.”

genkende de måder, vi bruger det på i vesten,” siger Kirsten Marie Bovbjerg.

New Age er en betegnelse, Kirsten Marie Bovbjerg ofte hæfter på de mange forskellige selvudviklingsteknikker. Ligesom New Age er selvudviklingsprogrammerne en samling af mange forskellige trosretninger og idéer, som sætter det enkelte individs oplevelse i centrum, og hvor den enkelte person sammensætter sit eget trosbillede eller sin egen livsanskuelse.

“Mange af selvudviklingsmetoderne fra new age går igen i selvudviklingsprogrammerne, for eksempel meditation, yoga og forskellige terapeutiske teknikker. Jeg har kaldt det for psykoreligiøsitet, fordi man også benytter sig meget af den moderne psykologi, fortrinsvis humanistisk psykologi og Maslows behovsudvikling. Det er en tænkning, som er fremtids-, vækst- og udviklingsorienteret – det er individets vækst, som er i centrum,” siger Kirsten Marie Bovbjerg.

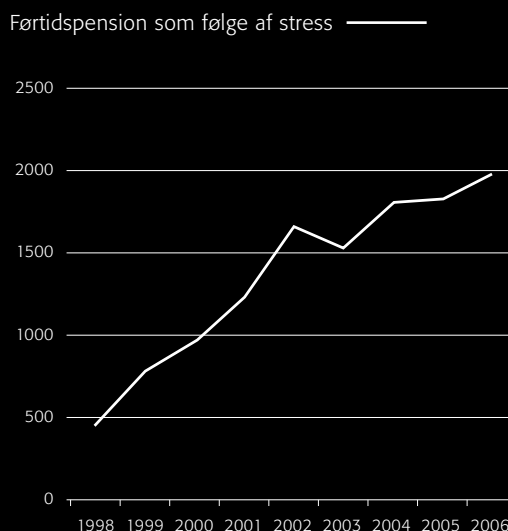
RETEN TIL AT BROKKE SIG

Interessen for selvudvikling hænger sammen med det, Kirsten Marie Bovbjerg kalder den subjektive orientering. På arbejdspladsen kommer den subjektive orientering til udtryk ved, at ledelsesformerne ændrer sig. Frem for et ydre pres på medarbejderen bliver det i højere grad medarbejderen selv, som organiserer sin tid og sine opgaver. Dermed overtager medarbejderen i højere grad selv ansvaret for sin arbejdsituation – også når det kommer til stress.

“Fra at være forårsaget af noget ydre bliver stress et indre, individuelt anliggende. Det er stressen som tilstand, der →

STRESSEDE FØRTIDSPENSIONISTER

Antallet af personer, som har fået tildelt førtidspension som følge af stress-relaterede diagnoser, er steget kraftigt siden 1998. Det samlede antal førtidspensioneringer har stort set været konstant i samme periode (ca. 30.000).

Kilde: Ankestyrelsen

“I den positive tænkning og selvudviklingslitteraturen generelt er arbejdsomængde et påfaldende fraværende begreb.”

POSITIV PSYKOLOGI

Positiv Psykologi er et af de seneste skud på stammen for selvudviklingsteknikker. Den Positive Psykologi udmærker sig ved at have sit udspring i det akademiske miljø og at bygge på mange års psykologisk forskning.

Ophavsmand er psykologen Martin Seligman, som i 1998 blev formand for den amerikanske psykologforening. Ved sin indvielse holdt han en tale, hvor han undrede sig over, at der blev forsket så meget i psykiske lidelser, mens spørgsmålet “hvordan bliver jeg lykkelig?”, ikke optog forskningen i samme grad.

Seligman havde foretaget en litteratursøgning i videnskabelige abstracts fra psykologisk forskning. Mens der var masser af artikler om vrede, angst og depression, var der kun få om glæde, lykke og livs-tilfredsstillelse. Forholdet viste sig at være 51:1 til fordel for lidelserne. Det fik Seligman til at foreslå et nyt program for psykologien: Positiv Psykologi.

Positiv Psykologi beskæftiger sig med de personlige egenskaber, som gør mennesker i stand til at klare modgang og leve meningsfyldte liv. Positiv Psykologi forsker også i effekten af positive følelser, for eksempel flow-situationer, sådan som psykologen Mihaly Csikszentmihalyi har beskrevet dem (se artiklen *Glade børn lærer bedst* i dette nummer). Et af den positive psykologis råd til at opnå en større lykkefølelse er hver dag at skrive tre positive ting ned som er sket. Der er evidens for, at det virker (se grafen).

Læs mere Positiv Psykologi på Positive Psychology Center
www.ppc.sas.upenn.edu

skal håndteres. Den enkelte skal via forskellige teknikker have kontrol over sine stress-symptomer. I den positive tænkning og selvudviklingslitteraturen generelt er arbejdsomængde et påfaldende fraværende begreb,” siger Kirsten Marie Bovbjerg.

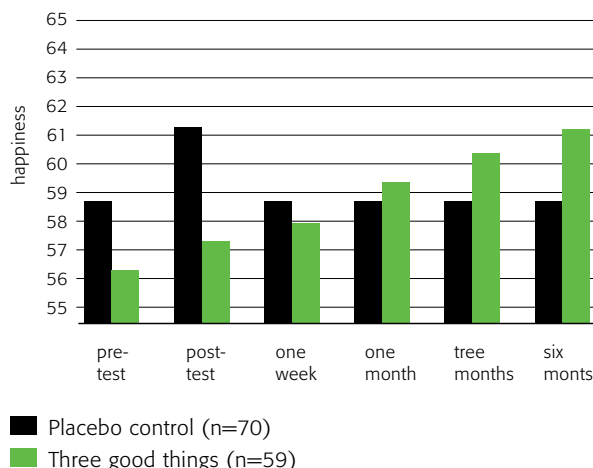
Set i det lys får selvudvikling karakter af et tveægget sværd. På den ene side tilbyder programmer som coaching, NLP og Positiv Psykologi en række nyttige værktøjer, som kan anvendes både i arbejds- og privatlivet. Og at lære at tænke positivt og fremadrettet er ingen vel imod? Men samtidig gør den positive retorik det vanskeligere for medarbejderen at klage over forhold, som man ikke finder tilfredsstillende, fordi det kan tages som et udtryk for, at man svigter den positive tænkning og ikke tager ansvar for sin egen situation.

“Meget brokkeri tager sikkert meget energi ud af en virksomhed, som mange ledere og konsulenter peger på. Men hvad er brokkeri? Er al kritik brokkeri, eller er påpegnings af bestemte problemer også brokkeri? Hvordan virker Positiv Psykologi på et sted, hvor medarbejderne i kraft af deres erfaring og analytiske forståelse mener, at her er faktisk noget galt?” spørger Kirsten Marie Bovbjerg.

LYKKEKLINIKKEN

Lars Ginnerup vil gerne svare på det spørgsmål. Han er uddannet psykolog og driver sin egen konsulentvirksomhed med det lovende navn Lykkeklinikken. Ifølge hjemmesiden henvender lykkeklinikken sig til “virksomheder, der gerne vil øge overskuddet, job- og livstilfredsheden ved at satse på Positiv Psykologi”.

Et seminar i Lykkeklinikken starter ofte med, at deltagerne udfylder et spørgeskema, som afdækker den enkeltes psykologiske kapital, det vil sige deltagerens psykologiske styrker. Derefter følger Lars Ginnerup op med individuel coaching, hvor han drøfter den enkelte deltagers styrker i forhold til vedkommendes arbejdsopgaver. På kundelisten har han virksomheder som TDC, Rigshospitalet og CBS, Handelshøjskolen i København. Stressede arbejdspladser er ikke fremmede for Lars Ginnerup. Utilfredshed og stress var netop en af grundene til, at han blev opsøgt af TDC. Derfor deler han heller ikke Kirsten Marie Bovbjergs bekymring for, at reelle problemer bliver vanskelige at tage op, når fokus er på det positive og fremadrettede. Selv har han aldrig sagt nej til en kunde, fordi han mente, at arbejdspladsen var for stresset.

"Jeg vil vende betænkelsen om. Nogle steder går det så godt, at man ikke kan gøre det bedre. Men når man er stresset, er positiv psykologi et godt middel," siger Lars Ginnerup, som mener, at den store fokusering på stress selv er med til at skabe problemet.

"Den traditionelle tilgang til stress har været sygdomsmødelen. Vi behandler stress med alt for stor respekt og får det næsten fremelsket på den måde."

Udfordringen for Lars Ginnerup og Lykkeklinikken er derfor ikke stress-niveauet på arbejdspladserne, men de store forventninger, som kunderne stiller med.

"Det største problem for positiv psykologi er, at folks forventninger er blevet hysterisk høje – det er svært at holde dem i ave. Mange tror, det er et hurtigt fix, men vi kan ikke gøre folk lykkelige på tre timer. Men vi kan hæve deres psykologiske kapital med to procent og dermed gøre dem lidt gladere og lidt mere effektive," siger Lars Ginnerup.

SKAL, SKAL IKKE

For Kirsten Marie Bovbjerg er stress på arbejdspladserne ikke et spørgsmål om at være for eller imod selvudvikling, for eller imod Positiv Psykologi, eller for eller imod brokkeri. Hun vil hellere tale om noget så gammeldags som arbejdsbelastning.

"Jeg synes, at man skulle overveje, om folk behøvede at arbejde så hårdt, som de gør. I de samtaler, jeg har haft, har jeg fået historier om folk, som går ned med stress, fordi de arbejder om dagen, om aften og om natten. Arbejdet har taget magten fra dem. Nogle gange på grund af deres egne ambitioner, andre gange, fordi de pludselig skal lave to menneskers arbejde. Det er en del af virkeligheden," siger Kirsten Marie Bovbjerg.

Og med anbefalingen om at arbejde mindre er Kirsten Marie Bovbjerg faktisk ikke så langt fra den Positive Psykologi, som man skulle tro. Et af dens mottoer er "Simplify" – du skal forenkle dit liv. Så er spørgsmålet blot, om man kan få sin arbejdsgiver til at betale for det kursus. ■

Af Anders Lindskov
Asterisk@dpu.dk

SMÅ SUCCESER GØR DIG LYKKELIGERE

Eksperiment: En gruppe (kontrolgruppen) blev bedt om hver dag i en uge at skrive om deres tidligste minder. En anden gruppe blev bedt om hver dag i en uge at skrive om noget godt, der var sket den pågældende dag, og hvad årsagen var. Efter seks måneder var den sidste gruppe væsentligt mere lykkelige end kontrolgruppen.

Kilde: Seligman, Martin E. P.; Steen, Tracy A.; Park, Nansook; Peterson, Christopher (2005) *Positive Psychology Progress: Empirical Validation of Interventions. American Psychologist, Volume 60(5), July/August 2005, p 410–421.*

"Når man er stresset, er positiv psykologi et godt middel."

KIRSTEN MARIE BOVBJERG

Lektor ved Institut for Pædagogisk Antropologi ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole. Forfatter til bogen 'Følsomhedens etik' (Hovedland 2001) om selvrealisering og arbejdsmoral. Forsker i stress i offentlige organisationer. Har senest bidraget til bogen 'Medarbejder eller modarbejder – religion i moderne arbejdsliv' (Klim, 2007) med artiklen 'De menneskelige potentialer i en 'stresstid'.

WWW | www.dpu.dk/om/kibo

UNDERSØGELSER GIVER INDTRYK AF, AT **DANSKE BØRN** ER DÅRLIGE TIL AT LÆSE OG REGNE, MEN **TIL GENGÆLD GLADE**. ER LIVSGLÆDE OG FAGLIGHED HINANDENS MODSÆTNINGER? ELLER **RIMER LÆRING** I VIRKELIGHEDEN PÅ **LYKKE?**

GLADE BØRN LÆRER BEDST

* Der har været alt for meget fokus på at teste, hvad børnene kan. Nu skal vi til at teste, hvordan de har det. Det er udgangspunktet for Projekt Livsglæde i Fredericia Kommune. Kommunen vil vide, hvordan dens børn går og har det. Om de er trygge, om de er tilstrækkeligt udfordret, og om de synes, der er mening med at gå i skole. Bag projektet ligger filosofien om, at livsglæde er en væsentlig forudsætning for at udvikle sig og lære. Eller som overskriften på projektets hjemmeside www.livsglaede.dk siger – “Glade børn lærer bedst”.

Direktør i Børn og Unge i Fredericia, Klaus Majgaard forklarer, at der bag projektet ligger et ønske om at kunne måle dybere end de tests, der giver øjebliksbilleder af faglig kunnen og karakterer. “Vi vil gerne supplere de funktionalistiske tests med at måle på det mere eksistentielle lag. Målingerne skal prikke til vores pædagogiske praksis og gøre os opmærksom på steder, hvor vi kan ændre den”.

Det livskvalitative perspektiv har fået fornyet opmærksomhed de seneste år, i takt med at der fra politisk side er blevet øget fokus på tests og faglige resultater. Den livsglæde-orienterede pædagogik er samtidig blevet forskningsmæssigt styrket under samlebetegnelsen “positiv psykologi”. Men er den positive psykologi og det fornyede fokus på børnenes livsglæde ikke bare rundkredspædagogikkens sidste krampetrækninger? Har Pisa-undersøgelserne ikke én gang for alle manet forestillingen om sammenhæng mellem glæde og læring i jorden? Undersøgelsen viser jo netop, at de danske børn scorer højt på livsglæde og tilfredshed, men dårligt i skolens kerne-discipliner – dansk, matematik og naturfag. Risikerer Fredericias borgmester ikke en fremtid med glade, men uduelige borgere?

MAN SKAL IKKE YDE, FØR MAN KAN NYDE

Hans Henrik Knoop fra Danmarks Pædagogiske Universitets-skole er konsulent på Fredericias livsglæde-projekt og blandt andet kendt fra TV2s program Plan B. Han er ikke i tvivl: Det skal være sjovt, meningsfuldt og spændende at lære. Han siger: “Mange tilslutter sig et protestantisk ideal om, at man skal yde, før man kan nyde. Men sådan fungerer vores hjerne ikke. Ny forskning viser, at positive emotioner udvider ens kognitive beredskab, så man både kan mere i bredden og i højden. Folk bliver med andre ord mere intelligente af at have det godt. Knoop har formuleret en række “holdepunkter” i arbejdet med

at definere et godt læringsmiljø. De er blandt andet: Læring skal bygge på en god balance mellem det understimulerende og det overstimulerende, eleverne skal have det godt, når de lærer, læring skal bygge på barnets styrkesider og evner, læringen skal være en nydelse i sig selv, og eleverne lærer bedst, når de oplever en demokratisk kultur.

“Tænk hvad der kan ske, hvis man ikke kender til den forskning, der viser, at man lærer mere, når man har det godt. Det vil være direkte dumt at gøre læring til en pestilens – uanset om læreprocessen er iværksat frivilligt eller gennem ydre tvang. Hvis man har dårlig samvittighed over, at børnene får dårlige Pisa-resultater, er det altså snarere den totalitære side af 70’er-pædagogikken end projekt-orienteringen fra 70’erne, man bør give skylden”.

GLADE MEN UDEUELIGE?

En af dem, der har gransket Pisa-undersøgelsens resultater, er Frans Ørsted Andersen. Ligesom Hans Henrik Knoop er han ansat på institut for pædagogisk psykologi på Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, og ligesom Knoop forsker han inden for den positive psykologi. Han mener ikke, der er noget modsætningsforhold mellem den livsglæde-orienterede pædagogik på den ene side og høj faglighed på den anden, og han mener ikke, Pisa-resultaterne giver anledning til at aflyse opgøret med den sorte skole. “PISA viser ganske rigtigt et mønster med højere livsglæde og dårligere faglige resultater i forhold til lande, vi ellers sammenligner os med. Men forskellene

“I lidt bredere forstand er der bare en masse **“armbøjninger”**, der skal tages i folkeskolen, men det er lærerens opgave at servere dem på en måde, der giver mening for eleverne”

ligger udelukkende i de svageste 25 procent. De 75 procent almindelige, velfungerende elever i den danske folkeskole ligger fuldstændigt på niveau med for eksempel de finske skolebørn – både på faglighed og livsglæde. Det er de sidste 25 →

procent, som klarer sig dårligere end andre landes børn, men som så til gengæld er gladere”.

Den manglende evne til at få de svageste 25 procent med skyldes ifølge Ørsted Andersen en kombination af berøringsangst og misforstået tolerance blandt danske skolelærere. “Det kræver en ekstra indsats at få de svageste af børnene med. I et projektførløb, hvor de fleste af børnene er dybt engagerede, og hvor læreren også selv er fordybet i arbejdet, er der risiko for, at nogle af de svageste ikke rigtigt kommer med. Det er typisk Brian eller Achmed fra de socialt udsatte hjem. De forstår måske ikke rigtigt den opgave, de er blevet sat til, og så bliver de hurtigt ukoncentrerede og begynder at forstyrre de andre elever”, siger han.

I den situation vil læreren ifølge Ørsted Andersen i nogle tilfælde være tilbøjelig til at sige “gå I bare ud og spil fodbold”. Ikke fordi han ikke er optaget af Brians og Achmeds læring, men fordi han i situationen måske er endnu mere optaget af, at projektarbejdet som helhed skal lykkes. Derudover betyder det noget for ham, at Brian og Achmed også er glade for at gå i skole. Og det er de. Så glade, at når Pisa-undersøgelsen spørger, hvad de synes om at gå i skole, siger de, at det kan de godt lide – de har jo fået lov til at spille fodbold i 14 dage, mens de andre børn har været dybt begravet i deres projektarbejde. Men når det kommer til de mere faglige resultater af Pisa-undersøgelsen, viser det sig, at man selvfølgelig ikke lærer at læse eller regne af at spille fodbold. Brian og Achmed kommer derfor ud med et væsentligt dårligere resultat end de andre og trækker dermed gennemsnittet ned.

“Det ville ikke ske i Finland”, siger Frans Ørsted Andersen, der i sin ph.d.-afhandling netop har undersøgt forskellen mellem det danske og det finske uddannelsessystem. “Der ville læreren ikke lade de svageste elever spille fodbold i timerne. Finnerne har en højere grad af kontrol og vedholdenhed over for elever som Brian og Achmed. De skal være med, og de skal læse de her bøger. Frans Ørsted mener derfor, at det eneste, PISA for alvor siger noget om, er skolens evne til at få de svageste elever med.

HVAD SYNES DU SELV?

Men er det ikke en falliterklæring for den positive psykologi og den livsglæde-orienterede pædagogik, at det kun er de velfungerende børn, der både kan lære og være glade, mens læreren må ty til den sorte skoles værktøjskasse med tvang og disciplin, når det kommer til Brian og Achmed? Nej, siger Ørsted Andersen. For det er ikke tvang og disciplin, han lægger

op til. “Man skal ikke tvinge nogen til noget uden at det tjener et meningsfuldt formål – tvang er aldrig godt i sig selv. Læreren må prøve mere insisterende på også at finde ud af, hvad der motiverer Brian og Achmed. Det kan han for eksempel gøre ved at få noget at vide om deres for forståelse af området. Han må prøve at lytte til, hvorfor de ikke har lyst til at være med. Det kan være, man skal vise dem noget – sætte sig ned og lave noget sammen med dem.

Det lyder snublende nær det, statsminister Anders Fogh Rasmussen for nogle år siden kaldte “rundkredspædagogik”, hvor spørgsmålet “hvad synes du selv?” udgør den pædagogiske ryggrad? Det synes Frans Ørsted Andersen ikke. “Der ligger ikke i nogle af de pointer, jeg har arbejdet med, at man bare skal spørge folk, hvad de selv synes. Men det er lærerens ansvar at prøve at møde folk der, hvor de er, og prøve at få dem videre derfra. Det kan være, det tager længere tid at få børnene fra de ikke-boglige hjem med, men pludselig en dag sker det, og de oplever at “hov det var faktisk også spændende – jeg kunne også finde min plads, jeg har også et bidrag”.

MELLEM ANGST OG KEDSOMHED

Når eleverne pludselig oplever, at undervisningen er spændende, og de kaster sig ud i det med fuldt engagement, kan de komme i en tilstand, der inden for den positive psykologi kaldes flow. Flow-begrebet, der blev introduceret af den ungarsk-amerikanske psykolog Mihaly Csikszentmihalyi i 1990, er et forsøg på at indramme og beskrive en tilstand af tilstedeværelse og fordybelse. Flow-teorien er central i den livsglæde-orienterede pædagogik, fordi den beskriver en tilstand, som på en gang er afgørende for at lære og for at have det godt. Frans Ørsted Andersen, der har skrevet bogen “Flow og fordybelse”, beskriver flow-tilstanden som: “en følelse af fuldstændig koncentration og total opslugthed [...] Der er ikke plads til hverken distraherende tanker eller irrelevante følelser. Selvoptagetheden forsvinder og alligevel føler man sig psykisk stærkere end normalt”.

Når man er i flow, er man ifølge teorien i en optimal læringszone, samtidig med at man oplever optimalt engagement. I pædagogiske sammenhænge er flow-tilstanden altså ikke et mål i sig selv, men en tilstand, hvor man lærer optimalt. Helt centralt i teorien står balancen mellem udfordring og evner. For at skoleeleverne skal komme i flow, skal læreren sørge for, at der er balance mellem de evner, eleverne har, og de udfordringer, de stilles over for. Derved vil de hverken komme til at kede sig, fordi de er underudfordrede eller være angste og stressede, fordi de ikke oplever at kunne leve op til udfordringerne. Hans Henrik Knoop opstiller i sin bog “Et nyt læringslandskab” seks punkter, der kan virke befordrende for flow: Mulighed for at tage selvstændige initiativer, konkrete energigivende mål, håndterbare ubureaukratiske regler, mulighed for at tilpasse udfordringer til færdigheder, tydelig, ikke-ydmygende information om, hvordan man klarer sig, at distraherende faktorer kan fjernes, så det er muligt at koncentrere sig.

SKAL DET GØRE ONDT FØR DET BLIVER GODT

Men hvordan skal man få børn til at indse vigtigheden af de opgaver, som er nødvendige, men kedelige, kunne man spørge.

FLOW

Begrebet flow beskriver en positiv mental tilstand, hvor man er fuldstændigt engageret og fordybet i en aktivitet. I pædagogiske sammenhænge bruges begrebet til at beskrive situationer, hvor eleverne er opslugt af undervisningen og suger til sig uden at lade sig forstyrre. Begrebet blev introduceret af den ungarsk-amerikanske psykolog Mihaly Csikszentmihalyi i 1990.

PROJEKT LIVSGLÆDE I FREDERICIA

Fredericia Kommune vil måle børnenes livsglæde. Børn og Unge-direktør Klaus Majgaard fortæller hvorfor:

Hidtil er der blevet målt meget på det funktionalistiske – faglige kriterier, sundhed – alt sammen lægger op til funktionalistiske målinger. Vi ville gerne måle dybere – Vi vil gerne supplere det funktionalistiske lag med et eksistentielt lag.

SKAL FREDERICIAS BØRN GÅ OG VÆRE GLADE I LÅGET HELE TIDEN?

Nej, til ethvert liv hører kriser, og det skal eller kan vi ikke lave om på. Men vi vil gerne fremme børnenes optimisme og give dem kompetencer til at håndtere de kriser og udfordringer, de møder.

VISER PISA-UNDERSØGELSERNE IKKE AT VI HAR FOKUSERET FOR MEGET PÅ LIVSGLÆDE OG FOR LIDT PÅ FAGLIGHED HIDTIL?

Det er en nærliggende fare at reagere på PISA ved at fokusere ensidigt på fagligheden. Men det er en falsk modstilling at stille faglighed over for livsglæde. Vores fokus på livsglæde betyder ikke, at vi er mindre dedikerede til at lære børnene noget, men vi vil gerne gøre

det på en måde, der er tro mod en dannelsesorienteret pædagogik.

GÅR ELEVPLANER OG TESTS UD OVER LIVSGLÆDEN?

PISA, nationale tests og elevplaner er gode til at se, hvordan det går med det faglige niveau, og de er med til at sikre, at alle får et minimumsniveau. Men man kan bare ikke have en pædagogik, der alene fokuserer på faglighed. Man skal også have pædagogik, der fokuserer på at udvikle en generel indstilling til livet og det at lære.

ER DET KOMMUNENS OPGAVE, AT SØRGE FOR BØRNEGENES LIVSGLÆDE?

Kommunen kan ikke tage hele barnets liv på sig. Det er ikke en del af testen at undersøge, hvordan det går derhjemme. Vi holder os til at spørge til de pædagogiske møder, for dem har vi ansvar for, og der kan vi gøre meget godt og meget skidt.

BURDE ALLE KOMMUNER LAVE ET PROJEKT SOM JERES?

Mange kommuner gør det allerede på mange forskellige måder. Vi er fire kommuner i projekt livsglæde, men mange andre gør det lige så godt på andre måder.

Kræver de fleste kompetencer ikke nogle byggeklodser, som kan virke meningsløse, men som er så centrale for læringen, at de ikke er til at komme uden om? Latinske verber i sprogundervisningen? Det periodiske system i fysikundervisningen? Mavebøjninger i boksetræningen? Er der ikke nogle øvelser, der er så uendeligt kedelige og umulige at forstå meningen med, at læreren lige så godt kan opgive at forklare eleverne meningen med dem og ty til rå magt fra begyndelsen? Eller med andre ord: Skal det ikke nogle gange gøre ondt, før det kan blive godt?

“Nej, ikke med mindre man er løbet helt tør for idéer”, siger Hans Henrik Knoop, “For det første er det ikke svært at forstå, hvorfor man skal træne noget, hvis man bare kender målet, og det bør man jo. For det andet vil man ofte relativt let kunne tilrettelægge selv terperi, så man kommer i flow – for eksempel ved at bygge noget spil og noget konkurrence ind i det, så det aldrig rigtig når at blive surt slid, men bare hårdt, engageret slid, som jo, igen, er langt mere effektivt. Og ud over at opleve effektiv læring, får man i flowtilstanden, nærmest som en slags bonus, ekstraordinær modstandskraft mod negative emotioner, fordi man sjældent opdager dem, i og med hele ens opmærksomhed er beslaglagt af aktiviteten.

Frans Ørsted Andersen er enig. Han bruger et eksempel fra idrætten for at illustrere, at det ikke behøver at gøre ondt, før det kan blive godt. “I basketball er det for eksempel vigtigt, at eleverne laver en masse armbøjninger. Det er ikke i sig selv sjovt, og det bliver især ikke sjovt, hvis man bare ligger på stribe og sveder, mens læreren går frem og tilbage og tæller. I stedet for kan læreren jo lave en bane, som man løber rundt og løser

opgaver på – herunder armbøjninger. I lidt bredere forstand er der bare en masse “armbøjninger”, der skal tages i folkeskolen, men det er lærerens opgave at servere dem på en måde, der giver mening for eleverne”, siger Frans Ørsted Andersen. ■

Af Jesper Nissen
jesni@dpu.dk

HANS HENRIK KNOOP

Lektor på Institut for Pædagogisk Psykologi på Danmarks Pædagogiske Universitetsskole. Er blandt andet forskningsdirektør på Universe Research Lab i Sønderjylland og konsulent på Tv2s program Plan B.

WWW | www.dpu.dk/om/knoop

FRANS ØRSTED ANDERSEN

Forskningsassistent på Institut for Pædagogisk Psykologi på Danmarks Pædagogiske Universitetsskole. Har i sin ph.d.-afhandling sammenlignet faglighed og trivsel i de danske og finske skoler og skrevet en række bøger og artikler om læringsmiljøer og flow.

WWW | www.dpu.dk/om/fran

LYKKENS HJERNESMED

Er den lykkelige hjerne også begærlig? Hjerneforskningsgruppe ved **Oxford og Aarhus Universitet** undersøger sammenhænge mellem nydelse og begær i den følelsesfulde hjerne.

* Jagten på lykke optager de fleste af os, men de færreste oplever tilstanden særligt ofte. Selv når lykken endelig holder sit indtog, opdager vi det sjældent i øjeblikket og som oftest kun bagefter. Menneskesindet er nemlig ofte en "ballademager", som Dalai Lama så rammende beskrev det i en tale til hjerneforskere for nylig. Han indrømmede, at han selv stadig føler vrede og frygt, og foreslog meditation som hjælp, men han var ikke imod at søge andre mulige veje – for eksempel via hjernevidenskab.

Forskningen ved TrygFondens Research Group på Oxford og Aarhus Universitet forsøger at forstå nydelsen og begærets funktionelle neuroanatomi hos mennesker. Først og fremmest for bedre at kunne hjælpe mennesker, der mangler nydelse i deres liv. Dette er ofte tilfældet i forbindelse med for eksempel depression eller spiseforstyrrelser, hvor de normalt nydelsesfulde ting i livet pludselig ikke giver nydelse mere. Hverken mad, sex eller andre mennesker giver den deprimerede samme nydelse, hvilket som oftest giver anledning til, at man synker stadig dybere ned i depression.

Hjerneforskning i lykke og velvære er dog stadig i sin spæde barndom, blandt andet fordi disse tilstande er så svære at fremkalde. Dette i modsætning til de tæt forbundne tilstande nydelse og begær, der er forholdsmæssigt nemmere at opnå.

NYDELSESFULDE ADFÆRDSMØNSTRE

Nydelse har igennem lang tid været anset for svært at undersøge videnskabeligt, da det på mange måder kan synes som essensen af subjektivitet. Men samtidigt er nydelse ofte ledsaget af adfærd, der signalerer, at vi oplever noget som nydelsesfuldt:

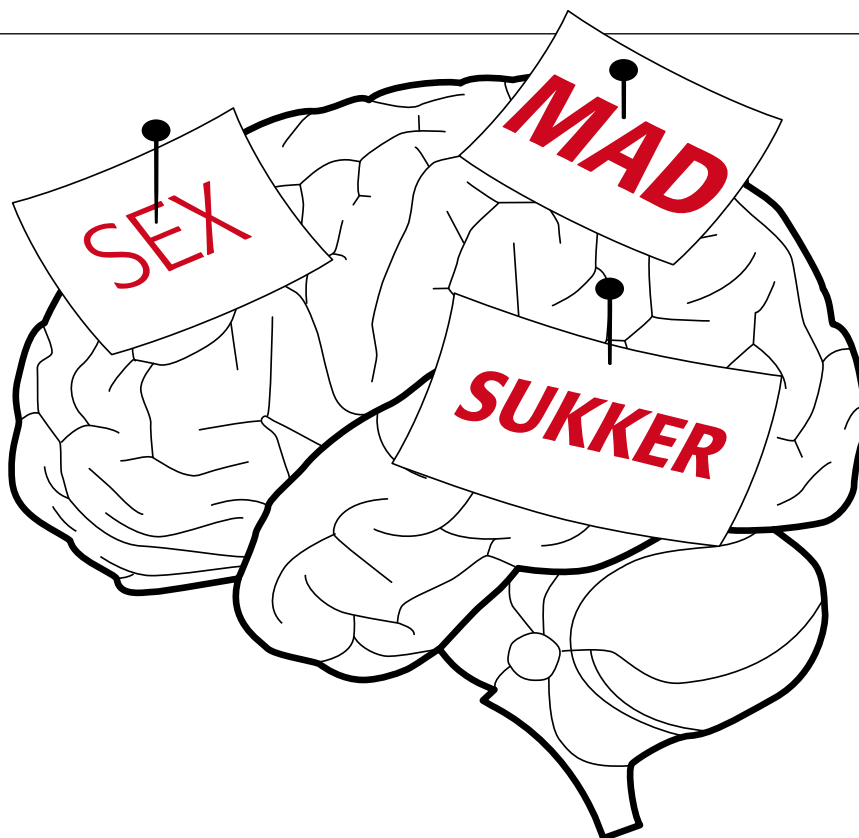
Fra smil og latter i glad samvær til dybe grynt ved sanselig og seksuel nydelse. Mange mennesker vil uden tvivl føle, at vores nydelse ikke ville være det samme uden disse nydelsesudløste adfærdsmønstre.

Man kan tilmed til en vis grad opnå en større grad af nydelse ved bevidst at bruge disse nydelsesudløste adfærdsmønstre. Det viser et eksperiment, hvor forsøgspersoner gik rundt med en kuglepen i munden igennem en hel dag. Halvdelen holdt kuglepennen på tværs af munden, så de skulle bruge smilemusklerne, mens de andre holdt den lige i munden som en cigar. Den første gruppe rapporterede større glæde og nydelse, formodentlig på grund af brugen af deres smilemuskler, men måske også fordi de blev underholdt af at se på de andre forsøgspersoner.

Disse nydelsesudløste adfærdsmønstre kendes også hos helt nyfødte babyer, der slikker sig om munden, når de får sukker. Hvis babyerne til gengæld får noget surt, så vrænger mundvigene i stedet. Med tiden forsvinder disse reflekser hos mennesker, og vi bliver bedre til at maskere vores glæde og ubehag ved måltider, selvom det undertiden kan være svært. Rotter og mus har lignende nydelsesudløste adfærdsmønstre, som til gengæld ikke forsvinder med alderen. Jo højere koncentration af sukker man giver en rotte, jo mere vil rotten slikke sig om munden. Det giver derfor mening at benytte dette som mål på graden af rottens nydelse.

NYDELSE OG BEGÆR

Den amerikanske hjerneforsker Kent Berridge fra Michigan Universitet har brugt denne viden til at lave en række eks- →

perimenter, der har givet vigtig indsigt i, hvilke dele af hjernen, der repræsenterer nydelse. Hvor tidligere forskning havde peget på dopamin som hjernens nydelsesstof, har Berridges eksperimenter vist noget ganske andet. Hvis dopamin var nydelsesstoffet i hjernen, så skulle dopamin føre til mere nydelsesudløst adfærd. Men det var ikke tilfældet. Berridge har derimod vist, at hvis man forøger hjernens mængde af dopamin, så slikker rotter og mus sig ikke mere om munden, når koncentrationen af sukker øges.

Hvad er sammenhængen mellem begær, nydelse og lykke?

I stedet viser det sig, at rotterne forsøger at opnå belønningen meget hurtigere end normale rotter og mus. Det peger på, at dopamin har mere at gøre med begær og trang end med nydelse. Hvis man til gengæld stimulerer med opiatier i en bestemt del af hjernen, så forøger det antallet af slikninger om munden. Det viser sig, at denne del af hjernen har, hvad der bedst kan beskrives som et nydelseskort. Stimulering i én del af nydelseskortet forøger mundslikningen til den samme mængde sukkervand, mens den formindskes i en anden del. Hvor rotten normalt ville slikke sig om munden et par gange, så slikker den sig nu enten meget mere eller meget mindre, alt efter hvilken del af nydelseskortet der stimuleres.

På baggrund af denne forskning er det derfor blevet klart, at forskellige dele af hjernen og neurotransmissionssystemer har med henholdsvis nydelse og begær at gøre. Hjernens dopaminsystem hænger tættere sammen med begær, mens opiatssystemet

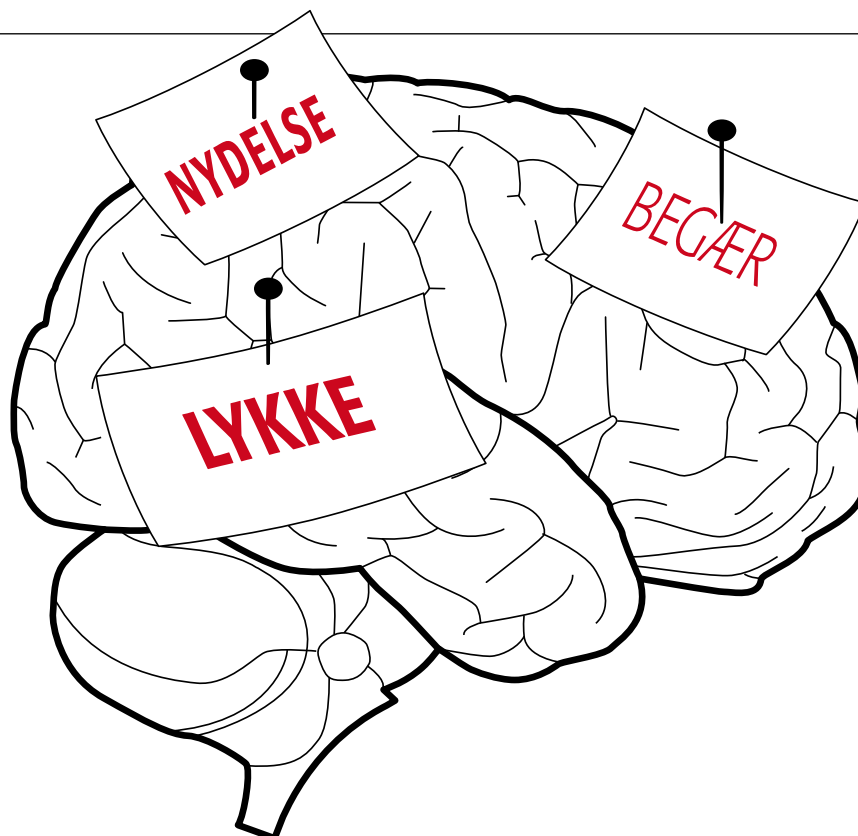
snarere er forbundet med nydelse. Samtidig er det naturligvis klart, at rotter og mus er ret forskellige fra mennesker. Rottehjernen er ikke meget større end en tommelfinger, så alene størrelsesforskellen er en væsentlig faktor.

Samtidigt er nydelse og begær komplekse følelser hos mennesker, og der er stadig meget at lære. Centralt i forskningen i nydelsen står den orbitofrontale cortex. Det er et hjerneområde, der er langt mere udviklet hos mennesker og har forbindelser til at styre både hjernens dopamin- og opiatssystemer. Den orbitofrontale cortex spiller dermed en hovedrolle. Men der er også andre væsentlige hjerneområder, der gør den følelsesfulde hjerne til et ensemblespil.

DESSERTMAVE

Vi undersøgte den subjektive nydelse hos mennesker ved hjælp af princippet om 'selektiv mæthed'. Alle kender dette fænomen, som når man er helt mæt fra et stort måltid, men stadig har plads til desserten. Vi foretog derfor et hjerneskanningseksperiment, hvor vi gav sultne forsøgspersoner små separate smagsprøver af chokolademælk og tomatjuice. Vi tog nu forsøgspersonerne ud af hjerneskanteren og gav tomatjuice til halvdelen af forsøgspersonerne, indtil de absolut ikke ville have mere (men inden de fik kvalme), mens den anden halvdel fik chokolademælk. Vi fremkaldte med andre ord sensorisk mæthed for enten tomatjuice eller chokolademælk. Det kunne måles ved, at forsøgspersonen nu ikke længere fandt for eksempel tomatjuice behagelig, men stadig kunne lide chokolademælk i samme grad som før.

Forsøgspersonerne kom tilbage i skanneren, og vi gentog forsøget som før. Forskellen mellem de to forsøg var kun den subjektive oplevelse af de fuldstændig ens stimuli, og på den

måde kunne vi undersøge, hvor subjektiv nydelse er repræsenteret i menneskehjernen. Forsøget gav os mulighed for at sammenholde forsøgspersonernes subjektive vurderinger med hjerneskaningssignalerne i hjernen gennem hele eksperimentet. Med andre ord var vi i stand til at finde de hjerneområder, hvor hjerneaktiviteten fulgte de subjektive vurderinger og dermed formodentlig repræsenterer den subjektive oplevelse af nydelse. Vi fandt denne type aktivitet i en region af den forreste del af den orbitofrontale cortex. Dette og andre senere resultater peger mod en række interessante muligheder for nye terapiformer, som vil kunne få en afgørende indflydelse på tryk og sundhed. I første omgang giver det os et redskab til at måle manglen på nydelse i for eksempel depression og spiseforstyrrelser.

NYDELSE UDEN BEGÆR

Lykkens neuroanatomiske struktur er dermed stadig gådefuld, men kan måske med fordel søges ved at lede blandt delkomponenter. Hvad er sammenhængen mellem begær, nydelse og lykke? Kan det være, at lykke er bedst beskrevet som nydelse uden begær, som en stabil tilstand af tilfredshed? Sådant en tilstand er måske tæt på den salige tilstand, som buddhister aktivt søger gennem meditation. Hvis det er tilfældet, kan hjerneforskere måske en dag finde en måde at hjælpe med at fremkalde denne tilstand. Vi kunne derigennem få valget om et sandt utilitaristisk samfund, hvor den totale lykke virkelig kan maksimeres, som den engelske filosof Jeremy Bentham foreslog i det 18. århundrede. Det er dog stadig et åbent spørgsmål, om et sådant samfund ville være attraktivt, endelige behageligt.

I sidste ende er der ingen tvivl om, at vi er meget interesseret i selve lykketilstanden – ofte mere end i måden, hvormed

den bliver opnået. Det var også tilfældet for Dalai Lama, der talte om, hvordan mennesker har "mange modstridende følelser, meget dårlig emotion, jalousi, vrede, frygt. Det er vores største ballademagere". Han mindede de videnskabelige forskere om den "fundamentale værdi af barmhjertighed og kærlighed", som er "vigtige for udviklingen af krop og hjerne". Når vi roder med selve kernen af det, der gør os til mennesker, er det vigtigt ikke at glemme denne medfølelse bøn for menneskelig værdighed. ■

Af Morten L. Kringelbach
asterisk@dpu.dk

MORTEN L. KRINGELBACH

Professor Morten L. Kringelbach, D.Phil., er prisbelønnet hjerneforsker, og forfatter, ved Oxford og Aarhus Universitet, hvor han leder TrygFondens Research Group, der forsker i menneskehjernen, nydelse, begær, emotion, læring og bevidsthed.

WWW | www.kringelbach.dk

Negativ opdragelse er nødvendig

Pædagogik drejer sig ikke om at komme med positive beskrivelser af lykkelige mennesker, som lever gode liv. Filosofen **Per Jepsen** peger på kritisk myndighed, kritisk omgang med autoriteter, ja på civil ulydighed som pædagogisk værdi og værn mod umenneskelige forhold

* En opdragers fornemste opgave er at holde skadelige påvirkninger borte. En af de fremmeste repræsentanter for en – negativ – idé om opdragelsens formål er filosofen, sociologen og musikteoretikeren Theodor W. Adorno. I artiklen *Opdragelse efter Auschwitz* konkretiserer han formålet, nemlig "Aldrig mere Auschwitz!". Auschwitz er det ultimative barbari, og enhver opdragelse må indrette sig på, at det ikke gentager sig. Sagt på anden vis, så er Adorno negativist: Han siger ikke meget om, hvad vi skal nå frem til, men mere om, hvad vi skal væk fra. Han siger ikke meget om, hvad det menneskelige er, men mere om, hvad det umenneskelige og grusomme er. Men han fortæller os om, hvordan en udvikling af kritisk myndighed kan forhindre det negative.

Asterisk har bedt Per Jepsen fra Institut for Medier, Erkendelse og Formidling ved Københavns Universitet fortælle om Adornos idéer om en negativ opdragelses indhold og formål. Per Jepsen skriver i øjeblikket på en ph.d.-afhandling om selvbestemmelsesbegrebet hos Adorno.

MYNDIG MODSTAND

Hvorfor er det myndige individ et nøglebegreb i Adornos idé om opdragelse.

"For Adorno er myndighed ikke bare evnen til selvtænkning, det er også evnen til selvbestemmelse. Myndighed handler om at eksistere ud fra sin egen bestemmelse," forklarer Per Jepsen.

Hvordan er det muligt?

"Hos Adorno optræder såvel et utopisk – som et kritisk myndighedsbegreb, der får sin negative kraft fra det utopiske. Det utopiske ideal fortæller om et menneske, der netop eksisterer ud fra sin egen bestemmelse og ikke er underlagt unødvendige samfundsmæssige tvangsformer. Det kritiske myndighedsideal fortæller om et individ, som evner en kritisk refleksion og dermed også at gøre modstand mod de deformationer, som individet er underlagt i det senmoderne samfund. Deformationerne handler blandt andet om erfaringstab, tab af kritisk bevidsthed og udviklingen af et autoritært personlighedspotentiale. Det første skridt på vejen til en tvangfri kultur er at bevidstgøre om tvangen og herigennem forfølge idéen om et individ med en kritisk myndighed," siger Per Jepsen.

I den netop udgivne antologi *Pædagogiske Værdier og Politik* foreslår Per Jepsen i tråd hermed at gøre civil ulydighed til en pædagogisk værdi. Han skriver:

"Opdragelse til civil ulydighed handler om at give barnet en fornemmelse for afstanden mellem retfærdigheden og de konkrete love, og om at undgå at skabe falsk respekt for retslige og politiske autoriteter. Målet for en sådan pædagogisk praksis er at vække en sund skepsis hos barnet over for såvel lovene som deres forvaltere, der i sagens natur altid er fejlbarlige. Det er således ikke et spørgsmål om at gøre civil ulydighed til en værdi i den konkrete undervisnings- eller opdragelsessituation,

For filosofen Theodor W. Adorno var opdragelsens formål at undgå barbariet. Auschwitz er det ultimative barbari, og enhver opdragelse må indrette sig på, at det ikke gentager sig.

Foto: Scanpix

men snarere om at udvikle en oppositionel bevidsthed, der på et senere tidspunkt – når barnet har nået den politiske myndighedsalder – kan vaccinere det mod en ubetinget lydighed mod lovens autoritet.”

DET FAMILIELØSE SAMFUND

Theodor W. Adorno er på mange måder indbegrebet af anti-autoritær kritik. Han udforskede og kritiserede den autoritære personlighed i mellemkrigstidens eksil i USA. Og efter i 1951 at være vendt tilbage til Frankfurt som professor i filosofi og sociologi og direktør for Institut für Sozialforschung fortsatte han som toneangivende kritiker af det senmoderne samfund. Så meget desto mere bemærkelsesværdigt var det, at han kort tid før sin død i 1969 – under indtryk af studenteroprøret – præciserede nødvendigheden af et møde med autoriteten for at myndiggøre et individ. I et interview med sin ven Helmut Becker siger Adorno:

“Måden, hvorpå man psykologisk bliver et autonomt, altså et myndigt menneske, er ikke bare ved at brokke sig over enhver form for autoritet. De empiriske undersøgelser af den autoritære personlighed i USA, udført af min afdøde kollega Else Frenkel Brunswik, viste nøjagtigt det modsatte, nemlig at såkaldte artige børn lettere som voksne bliver autonome og opponerende mennesker end opsætsige børn, der som voksne straks sætter sig til ølbordet med lærerne og istemmer de samme vendinger.

Processen er snarere den, at børn – Freud kaldte dette for den normale udvikling – i almindelighed identificerer sig med en faderfigur, det vil sige identificerer sig med en autoritet, inderliggør den og tilegner sig den, for derpå, i en meget smertefuld proces, som altid efterlader ar, at erfare, at faderen ikke modsvarer faderfiguren i det jeg-ideal, som de ellers havde fået fra ham, og således bryder løs fra ham. Kun på denne måde bliver børn overhovedet til myndige mennesker.”

“Afbarbarisering er jo den negative opdragelses og kritiske myndigheds mål”

Per Jepsen vurderer Adornos syn på nødvendigheden af autoriteter for udviklingen af kritisk myndighed sådan her: “Det myndige individs jeg-styrke dannes i en kompleks proces, hvor man på samme tid identificerer sig med og lægger afstand til fader- eller forældreautoriteten. På den måde er det rigtigt, at individets myndighed forudsætter en autoritetsbinding. Omvendt bliver individets myndighed først mulig ved at blive bevidst om bindingen. Men jeg mener, at det er forkert at forstå Adornos idé om myndighed som et forsvar for en tabt faderautoritet. Der er mere på spil. Hans analyser af strukturændringerne i →

“Målet for en sådan pædagogisk praksis er at vække en sund skepsis hos barnet over for såvel lovene som deres forvaltere, der i sagens natur altid er fejlbarlige.”

det senmoderne, kapitalistiske samfund peger på, at det større problem er, at den private eksistens – familien – forsvinder som et beskyttende led i forhold til det omgivende samfund. Familien bliver afmægtig.”

BØRN ER DRIVHUSPLANTER

Den tyske sociolog Axel Honneth, som er direktør på Institut für Sozialforschung, har indikeret, at der måske ligger et normativt begreb om barndommen og familien til grund for Adornos idéer om pædagogik og opdragelse. Ifølge Per Jepsen har det noget for sig:

“Adorno forsøger at almengøre erfaringer fra sin egen barndom, når han taler om, hvordan tidligt modne børn udvikler sig hurtigt i en beskyttende familie. Han kalder dem for drivhusplanter. Hans tendens til at idealisere den klassiske borgerlige familie, hænger på denne vis sammen med hans egen opvækst.”

Adorno var søn af en jødisk købmand og en klassisk sangerinde. De boede i Frankfurt am Main; og det var altså her, Adorno efter eget udsagn som et tidligt modent barn levede en beskyttet tilværelse som drivhusplante.

Men Per Jepsen fastholder, at det mere interessante er, at Adorno ikke blot er klar over, at familien kan rumme repressive og autoritære momenter. Det gør den nødvendigvis. Men med de klassiske familiestrukturers forsvinden er det vigtigere for Adorno at holde fast i de subjektive modstandsmuligheder, der forsvinder, end at fokusere på opdragelsens repressive og disciplinerende træk. Det er baggrunden for, at Adorno gør familien til en beskyttende boble og den bedste rugeplads for modstandsdygtighed, selvstændighed og kritisk potentiale.”

MODVILJE MOD LIDELSE

Men hvilken type af autoritetsudøvelse er det så Adorno, ønsker at fremme?

“Adorno er imod en autoritær opdragelse, hvor en person uden begrundelse kræver lydighed og bruger magt og vold for at få den. Men i artiklen Opdragelse til afbarbarisering siger han samtidig, at det er i orden at give barnet en lussing, hvis det er i færd med at rive vingerne af en flue. Lussingen er nemlig udtryk for det, Adorno kalder en bevidst - i modsætning til en blind - autoritetsudøvelse. Den bevidste autoritet har en berettiget begrundelse, som også er gennemskuelig for barnet

selv; nemlig at udvikle en modvilje mod at påføre andre lidelse – uanset om det ‘kun’ drejer sig om en flue.”

“Afbarbarisering er jo den negative opdragelses og kritiske myndigheds mål. For at nå målet må der i opdragelsen sættes ind over for enhver tendens til ufølsomhed over for andre levende væsener. Indsatsens formål er at få børn til at nære afsky og føle skam over for blind voldsudøvelse,” siger Per Jepsen. ■

Af Claus Holm
clho@dpu.dk

PER JEPSEN

Cand.mag. og ph.d.-stipendiat ved Institut for Medier, Erkendelse og Formidling, Københavns Universitet. Han forsker i myndighedens utopi i idehistorisk belysning særligt i forhold til moderne kritisk teori. Han er aktuell med artiklen ‘Lovenes ånd – om pædagogikken og den civile ulydighed’ i den netop udkomne bog ‘Pædagogiske værdier & politik’, Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.

WAYS – ON CAREER GUIDANCE

Peter Plant (Ed.)

Pris: 299 kr. * sider 294
ISBN 978-87-7684-171-3

Guidance and counselling cover many different professional and research areas, all in relation to helping people finding directions in life, i.e. ways. This anthology provides an overview of and an insight into Nordic and in particular Danish guidance and counselling issues. The contributions stretch from career guidance over supervision to philosophical counselling, thus depicting the breadth of the Nordic guidance and counselling field.

PÆDAGOGISKE VÆRDIER & POLITIK

Kurt Nielsen og Anne-
Marie Eggert Olsen (red.)

Pris: 179 kr. * 168 s.
ISBN 978-87-7684-173-7

Den danske værdidebat tager til i styrke og antager karakter af kulturkamp om danske værdier og danskhedens kanoner. Bogen fører debatten ind på den pædagogiske arena og giver en skarp analyse af aktuelle værdier som integration, civil ulydighed, kamp og venskab.

DEN FILOSOFISKE PRÆSTATION

Kritik af den reflekserne
kompetence

Kim Gørtz

Pris: 269 kr. * 220 s.
ISBN 978-87-7684-170-6

I sin nye bog punkterer erhvervsforsker Kim Gørtz myten om den verdensfjerne filosof og tegner i stedet et billede af en ny type filosof. Bogen rammer midt ind i diskussionen om, hvad man kan bruge humanistiske kompetencer til inden for det erhvervsøkonomiske felt.

SELVDANNELSE OG SOCIALITET

Lars Geer
Hammershøj

Pris: 319 KR. * 448 s.
ISBN 87-7701-982-2

Vor tid er kendetegnet ved, at den enkelte i stigende grad ønsker at selvrealisere sig og blive 'kunstner for deres livsværk'. Selvdannelse og socialitet er et ambitiøst bud på en diagnose af samtiden. Bogen gør op med den herskende forestilling om identitet og hævder i stedet, at personligheden dannes gennem "en overskrivelse af sig selv i det sociale".

Nu i 2. oplag

LÆS MERE OM BØGERNE OG BESTIL PÅ

WWW.FORLAG.DPU.DK * BOGSALG@DPU.DK * TLF.: 8888 9360

**Danmarks Pædagogiske
Universitetsforlag**
Danish School of Education Press

too old to be in an anti-aging ad.

Kosmetikfirmaet Dove skaber debat med deres **“pro-alder kampagne”**. Flere forskellige kræfter gør op med det negative billede af det aldrende menneske.

Glæd dig til alderdommen

Først fandt han på betegnelsen 'socialkonstruktionisme'. Så gjorde han verden relationel. Nu vil professor Kenneth J. Gergen nedbryde myten om den triste alderdom for i stedet at skabe en positiv vision om at ældes.

* Stribevis af rynker og udstukne blodårer. Tynde og triste grå hårtotter. En hullet hukommelse og værkende lemmer. Sådan ser alderdommen ud. Det er i hvert fald det billede, som toner frem, når medierne portrætterer den aldrende befolkning – eller når vi lader os betjene af de smilende kvinder i kosmetikafdelingen, der fortæller om cremernes fortræffeligheder. "Anti-aging" og "anti-wrinkle" står der på mange af produkterne, også til mændene, og det sælger. For vi vil ikke ældes. Vi vil ikke se gamle ud. Vi frygter alderdommen. Men er det vitterlig så trist at blive ældre?

Flere forskellige kræfter gør nu op med det negative billede af det aldrende menneske. Det gælder for eksempel kosmetikfirmaet Dove, der med sin nye kampagne Pro-Age vil vise, at rynker er en naturlig del af det at være menneske, og at kvinder over 55 år også er smukke og livsglade. I Dove's seneste reklamefilm ser vi forskellige nøgne kvinder – mange med dybe rynker og gråt hår – og filmen afsluttes med teksten "this is not anti-age. This is pro-age". Filmen har sat gang i en heftig debat, ikke mindst fordi den er blevet forbudt på amerikanske tv-stationer på grund af de nøgne kvinder, der må siges at stikke uden for det gængse billede af den medierede kvindekrop.

På Dove's hjemmeside kører debatten også med indlæg fra – ikke overraskende – især kvinder. Her skriver en 25-årig kvinde med brugernavnet IdeallsSick om Pro-Age-reklamefilmen: "Jeg forstår ikke, hvorfor jeg aldrig har tænkt på formuleringer om "Anti-aging" som "ANTI AGE"!!! Som IMOD DE MENNESKER SOM BLIVER ÆLDRE!!! Jeg havde fornemmelsen af, at "anti-aging"-produkter prøvede at hjælpe os. Men hjælpe os mod hvad!!!!... HALLO, VI BLIVER NØDT TIL AT VÅGNE OP."

FRA FRYGT TIL GLÆDE

En af dem, som er vågnet op, er den amerikanske psykolog og professor Kenneth J. Gergen. Han har i mange år været optaget af at forstå livet i forhold til sociale konstruktioner og arbejder nu med at bryde med det negative billede af alderdommen og vise, at der er mange positive aspekter i at blive ældre. Sammen med sin kone, professor emeritus Mary Gergen, har han lanceret the Positive Aging Newsletter, som er dedikeret til at hylde alderdommen, og som udsendes en gang om måneden med ny – og ofte positiv – viden om det at blive ældre.

"Vi vil gerne rekonstruere opfattelsen af aldring," siger Kenneth J. Gergen. "Hvis du ser på, hvordan aldring bliver beskrevet og opfattet i de vestlige kulturer i det seneste århundrede, fremstår aldring typisk som et forfald. Det er, fordi vi har det med at forstå den menneskelige udvikling som en trinvis voksende proces og den modne alder som det tidspunkt, hvor forfaldet begynder. Aldring er derfor en proces, der går ned ad bakke. Den måde, vi konstruerer aldring på, betyder, at vi lever vores liv med forestillingen om, at der venter os en periode, som vi slet ikke ser frem til; som vi nærmest gruer for. 'Åh nej, jeg bliver gammel. Åh nej, jeg bliver gråhåret.' Men hvorfor leve livet med en frygt for en periode, som for de fleste mennesker kan være en positiv periode? Hvis aldring er en konstruktion, hvorfor så ikke rekonstruere den?"

Ifølge Gergen er det en konstruktion, at vi opfatter aldring negativt. "Der er for eksempel ikke noget i kroppens forandringer,

der kræver en negativ forståelse. Det er ikke negativt i sig selv, at en krop for eksempel bliver skrøbelig," siger Kenneth J. Gergen og henviser til, at i mange kulturer uden for Vestens horisont anses alderdommen som en periode, man skal se frem til. I for eksempel visse asiatiske og afrikanske kulturer er alderdommen den periode, hvor man har opnået en høj position i gruppen; hvor man nyder respekt og besidder visdom.

I den vestlige verden er det imidlertid den negative opfattelse af alderdom, der dominerer. Hvorfor? "I især de industrialiserede lande er aldring blevet til den negative forfaldsperiode. Det skyldes, at når fokus er på produktivitet, vurderes du ud fra, hvad du producerer. Hvis du ophører med at være en konstruktiv producent til samfundet, bliver du udsat for en negativ opfattelse af omgivelserne," siger Kenneth J. Gergen.

"Vi frygter alderdommen. Men er det vitterlig så trist at blive ældre?"

ER DØDEN NEGATIV?

Når Mary og Kenneth J. Gergen går imod det negative billede af alderdommen og plæderer for en "positiv aldring", skal det ikke forveksles med positiv psykologi. "Positiv aldring er ikke det samme som positiv psykologi-bevægelsen, som understreger individuel forandring. Når vi taler om positiv aldring, er det ikke for at generere lykke, men for at skabe et meningsfyldt liv. Vi vil gerne konstruere aldring, så det giver mening til livet; så det gør det værd at leve. Så det handler ikke kun om at fokusere på positive ting," siger Kenneth J. Gergen.

Sociale konstruktioner er nøgleord for Kenneth J. Gergen, der i 1985 stod fadder til den psykologiske retning socialkonstruktivismen. Udgangspunktet her er, at det ikke er givet på forhånd, hvem vi er. Identitet og selv er tværtimod noget, vi udvikler i det sociale samspil med andre mennesker, og er derfor vævet ind i den kultur og i de sproglige forståelser, vi befinder os i. Det betyder, at vores forståelse af verden er relationel: Vores beskrivelser og forståelser af verden knytter sig til de sociale og kulturelle sammenhænge og relationer, vi indgår og deltager i. Det betyder også, at vores forståelse af det aldrende menneske og det ultimative forfald – døden – er relationel.

Kenneth J. Gergen forklarer det sådan: "Jeg ser på de relationer, ud fra hvilke vi konstruerer individet. Kilden til mening kommer fra relationer. Intet er negativt eller positivt i sig selv. Hvad der end sker med en person, er positivt eller negativt, alt efter hvilken tilgang du har til det; alt efter hvordan du konstruerer det. Døden er ikke en negativ begivenhed i sig selv. Meningen afhænger af, hvor du kommer fra, og hvordan døden behandles i den kultur, der omgiver dig. I en terroristisk kultur kan du behandle det, så døden er noget, du skal se frem til – hvilket jo er modsat den måde vi ser på døden i den vestlige kultur. Du behøver ikke nødvendigvis at se sygdom som noget negativt i sig selv. Rent faktisk er selve begrebet om sygdom en konstruktion."

Sygdom er ofte forbundet med smerter, og det vil de fleste opfatte som noget meget negativt. Hvordan er smerte en konstruktion?

“Smerte er i høj grad knyttet til den kulturelle mening, som vi tildeler smerten. Hvis du for eksempel studerer boksning eller rugby, vil du se udøverne påføre sig en masse smerte, men de taler ikke om det som smerte eller oplever det som smerte. Spørgsmålet er så, om smerte i høj grad er en størrelse, som vi kan konstruere?”

ÆLDRE VINDER PÅ VISDOM

Hvis man vil rekonstruere alderdommen som en periode, man skal se frem til frem for at frygte, handler det blandt andet om at måle det aldrende menneske på en anden måde end gennem intelligenstag, fortæller Kenneth J. Gergen. “Ældre mennesker scorer ofte lavt, for eksempel hvis man måler deres læsehastighed, men intelligenstag måler heller ikke et menneskes visdom. Hvis man ser på målinger af visdom, går kurverne opad for ældre. Ældre mennesker opnår en større vished,” siger Kenneth J. Gergen. “Målinger af visdom fokuserer ikke på intelligenskvotient, men på flere facetter af, hvad det vil sige at være intelligent. Og en af disse facetter er at være i stand til at sammenholde en række forskellige perspektiver og holde dem i balance. Så problemet er ikke bare sort og hvidt eller går ud på at løse det hurtigt, men kræver, at man er i stand til at forstå og integrere mange forskellige synspunkter og perspektiver. Den evne knytter sig til visdom. Og det vil typisk være en ældre person frem for en yngre, der besidder denne evne.”

Et andet eksempel på, at den ældre ikke bare taber, men også ‘vinder’ over den yngre, handler om følelsesmæssig stabilitet. “Folk bliver mere følelsesmæssigt stabile, når de bliver ældre. Det er en gevinst, ikke et tab,” siger Kenneth J. Gergen. Et tredje eksempel handler om filantropi: Det viser sig, at ældre mennesker generelt er mere tilbøjelige til at tage ansvar og hjælpe svage grupper end yngre mennesker, hvilket må siges at være en positiv udvikling.

DET POSITIVE I HVERDAGEN

På det mere dagligdags plan findes der mange forskellige praksisser, der kan hjælpe den enkelte med at dreje noget, som i kulturen er negativt, over mod noget positivt. I buddhisme er meditation for eksempel en måde at behandle sorg og smerte på. “Det handler ikke om at undgå smerten, men om at gå ind i den. Det handler ikke om at gemme sig fra den, men om at favne den. Det giver en hel anden oplevelse, hvis du frygter noget, frem for hvis du byder det velkommen,” siger Kenneth J. Gergen.

Han benytter selv en række metoder i hverdagen, der kan bidrage til at gøre livet rigere og mere meningsfuldt. “Vi prøver at finde daglige vaner, som kan hjælpe os gennem livet på en god måde. Der er en tendens til, at når ældre mennesker mødes, taler de meget om de problemer, de har, for eksempel sygdomme og medicin. Den praksis er i sig selv med til at skabe et forfald. Når vi mødes med andre, prøver vi at nøjes med at tale om problemerne i fem minutter og i stedet tale om, hvad vi glæder os til, og hvad vi ellers laver. Vi forsøger at gøre det

til virkelighed frem for at lade problemer fylde det hele. Det er ikke, fordi man skal lade være med at tale om sine problemer, men man skal ikke koncentrere sig om problemerne.”

Et andet eksempel fra Gergens liv er, når familien samles om middagsbordet: Måltidet begynder med, at hver person fortæller lidt om, hvad de sætter pris på ved dagen – og det afføder en optimisme i gruppen. Et tredje eksempel går på at takle dårlige erfaringer og oplevelser gennem positive tanker: “Jeg havde en forfærdelig oplevelse med at tale til en større kreds, da jeg var ung. Men jeg kom alligevel over det ved at glemme alt om det – troede jeg,” siger Kenneth J. Gergen. “En dag skulle jeg holde tale for et meget stort publikum i Tyskland, og da jeg så folk komme ind i denne bygning fra det 16. århundrede, gik jeg i panik. Det var, som om jeg var 12 år igen. Og så gik jeg tilbage i tiden og huskede alle de gange, hvor det gik godt. Og da det var min tur til at tale, havde jeg det fint.” Kenneth J. Gergen forklarer, at positive tanker er konstruktive. “Hvis jeg tænker på mine kritikere, når jeg skriver, kan jeg ikke skrive. Men hvis jeg tænker på de mennesker, som vil tage godt imod mine tekster, så kan jeg skrive frit. Men jeg bliver nødt til at have det rette publikum i mit hoved, ellers er det helt umuligt. Igen: Det handler om, hvordan du konstruerer verden, så den bliver meningsfuld og værd at leve i.” ■

Af Camilla Mehlsen
cme@dpu.dk

Læs mere om positiv aldring her:

www.taosinstitute.net/resources/pa
www.positiveaging.com/
<http://www.positivechange.org/>

KENNETH J. GERGEN

Senior Research Professor ved Swarthmore College, USA. Sammen med sin kone, professor emeritus Mary Gergen, er han med i bestyrelsen for the Taos Institute, der arbejder i krydsfeltet mellem social konstruktion og social praksis, og de er sammen redaktører af The Positive Aging Newsletter.

WWW | www.taosinstitute.net

SÅ HAR VI BALLADEN

Indvandrerdrengene laver ballade og bliver skældt ud af lærerne. Det går ud over drengenes selvfølelse, og det ødelægger undervisningen. En antropolog mener, at balladen er drengenes svar på fordomme, identitetskamp og manglende anerkendelse.

* De er nogle hårde nysere, drengene. Sådan opfører de sig i hvert fald. De puster sig op, skubber til hinanden, griner og pjatter udfordrende på deres indvandrerlingo – eller perkerdansk, som nogle kalder det. Mange synes, de virker truende. De er i hvert fald forstyrrende. De står for eksempel på gangen på skolen og larmer. En fodbold ryger rundt og op ad væggen, så det giver genlyd i de gamle bygninger. En af de små kommer ned ad gangen. "Bonk!" siger det, når fodbolden knalder ind i siden på ham. "Av" siger han forknytt og skynder sig videre ned ad gangen. Der bliver grinet højt. Lige indtil den første lærer dukker op. Så har vi balladen. De må jo ikke spille fodbold på gangen, og de må jo ikke drille de små. Har de dog ingen medfølelse med andre?! Slap dog af, de står jo bare og triller lidt med bolden. Det var jo ikke med vilje. Og hvorfor er det ALTID dem, der skal have skæld ud?!

Ja, hvorfor ender det altid med, at det er minoritetsdrengene, der bliver de hårde rødder, der laver ballade og får skæld ud? Er det fordi lærerne er fordomsfulde eller ligefrem racister? Det er der mange, der mener – ikke mindst blandt ballademagernes forældre. Er det fordi drengene er dårligt opdraget eller produkter af en særlig muslimsk opdragelse og kultur? Det hælder mange af lærerne til. Eller er det bare sådan, at muslimerne laver ballade, og danskerne opfører sig pænt? Det tror mange af drengene selv. En ting er sikkert: Der er et problem i mødet mellem de etniske minoritetsdreng og den danske folkeskole.

Antropolog Laura Gilliam fra Institut for Pædagogisk Antropologi, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole har forsøgt at komme om bag de letkøbte forklaringer. I syv måneder fulgte hun en klasse på 4. og siden på 6. klassetrin på en københavnsk folkeskole. Hun spurgte drengene, hvorfor de lavede ballade, hun talte med lærerne om deres syn på drengene og hun observerede hvordan de flinke og dygtige piger fik ros for deres flittighed. Studiet var et led i hendes ph.d.-projekt, som hun netop har forsvaret på Danmarks Pædagogiske Universitetsskole. Laura Gilliam ser rigtige elementer i mange af de forestillinger og fordomme, som området er mineret med. Men hun ser også mange forenklinger og svagt underbyggede forklaringer.

DEN OMVENDTE PYRAMIDEOPDRAGELSE

"Lærerne mener, at drengene opfører sig, som de gør, på grund af personlige problemer", siger Laura Gilliam. "De mener, at drengene mangler respekt, empati og selvindsigt, og at det skyldes de sociale problemer i deres hjem. Derudover griber de gerne til den såkaldt omvendte pyramidemodel. Den siger, at muslimske hjem giver deres drenge stor frihed, når de er små, og at de derfor ikke kan håndtere regelpreset, når de bliver ældre og får indskrænket deres frihed".

"Lærerne mener, at drengene opfører sig, som de gør, på grund af personlige problemer"

Er det en god model? Måske. Laura Gilliam vil ikke udelukke, at der er forskelle i opdragelsen i de etnisk danske hjem og hos nogle af de nyere danskere. På den anden side er der jo også forskelle på indvandrere og indvandrere og muslimer og muslimer. Ifølge Laura Gilliam så store forskelle, at teorien om den muslimske opdragelse, der fabrikterer ballademagere, må bukke nakken, når den møder virkeligheden. "Man kan ikke sige, at det er en standard-type-familie, som producerer denne her type dreng. Det er mange forskellige typer familier. De fleste af drengenes familier har fokus på, at man skal opføre sig ordentligt

"Det har store sociale, etniske og religiøse omkostninger at opføre sig ordentligt for de etniske minoritetsdreng"

og lytte til sin lærer og arbejde flittigt. Det interessante er, at når drengene kommer over i skolen, opfører de sig rimelig ens – uanset hvor forskellige deres hjem eller deres opdragelse i øvrigt har været. Det viser, at det der sker i skolen, imellem børnene og mellem børn og lærere spiller en vigtig rolle". →

“DE KAN IKKE LIDE OS”

Bunder problemet så i lærernes fordomme om de muslimske hjem? Spørger man drengene selv og deres forældre, er det nogenlunde sådan konklusionen skal skæres. “De kan ikke lide os”, siger drengene. Og “jeg nægter at tro, at min søde dreng opfører sig så slemt, som de fortæller”, siger forældrene. Og er der ikke noget om det? “Måske lidt” siger antropologen, men hun er stadig ikke rigtigt tilfreds med forklaringen. For det var ikke sådan, hun oplevede de lærere, hun mødte under de syv måneders feltarbejde. “De lærere, jeg har mødt, var meget optaget af at inkludere minoritetsbørnene, og de gjorde, hvad de kunne for at være blinde for etnicitet og kun fokusere på individer”. Men det er ikke let at ignorere sine sanser.

EN NY MUHAMMED

Under Laura Gilliams feltarbejde på den københavnske folkeskole samlede skolelederen lærerne fra 4. klasserne for at fortælle, at en af dem skulle tage en ny dreng ind i sin klasse. “Hvad hedder han?” spurgte en af lærerne. “Hvor kommer han fra?”, spurgte en anden. Svaret på det første var Muhammed og så var det andet spørgsmål jo ikke så afgørende. Det viste sig også, at den nye dreng kendte en af rødderne på skolen. Mere skulle der ikke til.

“Jeg nægter at tro, at min søde dreng opfører sig så slemt, som de fortæller”, siger forældrene.

“Vi har altså allerede nok at se til i vores klasse”, sagde den ene lærer. Og “det er nok ikke så godt, at han kommer sammen med ham, han kender i forvejen”, sagde den anden. Men den ene af lærerne måtte give sig, og Muhammed fik sin klasse.

Nu viste det sig så, at Muhammed faktisk var en stille, rolig og begavet dreng. Han var lidt genert og brød sig tydeligvis ikke om at komme i konflikt med lærerne og så skulle man jo tro, at alt var godt, og nogen havde lært en lektie. Men måske blev lektien en anden, end man kunne have håbet. “Det interessante er”, siger Laura Gilliam, “at Muhammed alligevel forsøgte at være med i balladen og gøre ligesom alle de andre drenge. Inden Muhammed kom ind i klassen, havde jeg tit spurgt mig selv, om en etnisk minoritetsdreng ville kunne komme ind i denne her klasse og være den gode, artige elev? Spørgsmålet er jo centralt for forståelsen af, hvad det er for nogle mekanismer, der skaber balladen”.

Hvorfor går det sådan? Hvorfor kunne Muhammed ikke blive ved med at være den artige og dygtige dreng? En del af svaret ligger ifølge Laura Gilliam i ordvekslingen på lærerværelset. “De kender ham overhovedet ikke, men han får ikke en chance. De siger selv, at de ser individuelle børn og ikke etnicitet, alligevel er det det, de spørger til. Alene hans etnicitet og hans navn og det, at han i forvejen kender én, de ikke synes om, gør, at de sætter ham i bås og møder ham med negative forventninger”.

Selvom der er racistiske elementer i lærernes negative forventninger, er det for let, bare at anklage dem for racisme. Der er intet, de hellere vil end at overse Muhammeds mørke hud og overhøre hans dialekt. Men de er bare mennesker, og

når deres erfaring fortæller dem, at navnet Muhammed rimer på problemer, er det vel meget naturligt, at de vægrer sig ved at finde de ledige stole frem? “Ja, det er ultranaturligt”, siger Laura Gilliam. “Det er jo menneskeligt at kategorisere i forhold til de kategorier, vi synes er relevante i situationen, men det er den kategorisering, lærerne må gøre op med”. Problemet er, at deres negative forventninger går ud over Muhammeds behov for anerkendelse. Ligesom alle andre drenge har Muhammed brug for ros og for at opleve sig selv som vellidt og dygtig. Mange af de etniske minoritetsdrenge har rig lejlighed til at få ros derhjemme, hvor de sagtens kan opføre sig pænt. I Koranskolen går det også ofte fint – her kan de for eksempel opleve anerkendelse for deres arabiske sprog. Det er heller ikke svært i fodboldklubben – der er der aldrig uenighed eller tvivl om, hvad der giver status – man skal bare være god til bold.

Men i skolen er det svært. Også for Muhammed. Ikke kun på grund af lærernes erfaringer. Også fordi det, man skal kunne for at få lærernes anerkendelse, er svært for ham. Hans etno-dialekt giver måske respekt på gaden blandt de andre drenge, men det var vist ikke sådan, H.C. Andersen havde tænkt sig, at eventyrerne skulle lyde. Muhammeds viden er heller ikke rigtigt det, lærerne er ude efter. Hans hånd ryger op, når der bliver talt om Israel-Palæstina-problemer, og han er også interesseret i nogle af de etiske problemer, der indimellem bliver diskuteret. Men han ved sgu ikke, hvem Astrid Lindgren er. Og så er der jo stadig balladen. Muhammed ved godt, at vejen til lærernes anerkendelse går gennem pæn opførsel. Men hvorfor forlader han så vejen efter at have fulgt den det første stykke?

PÆN DRENG ELLER GOD INDVANDRER?

Ifølge Laura Gilliam er det, fordi den går i den stik modsatte retning af vejen til social anerkendelse. “Det har store sociale, etniske og religiøse omkostninger at opføre sig ordentligt for de etniske minoritetsdrenge”, siger Laura Gilliam og uddyber: “Drengene har påtaget sig en identitet som ballademagere. Identiteten er i modsætning til at være den gode, artige, dygtige den pæne, den civiliserede. Det er umuligt at være både den seje og den maskuline og den rigtige muslimske indvandrerdreng på den ene side og den gode elev i skolen på den anden. De to positioner er defineret så skarpt i opposition til hinanden, at der ikke er nogen plads imellem dem”.

Muhammed må altså vælge: Skal han være ligesom danskerne og opføre sig ordentligt i skolen, eller skal han lave ballade og få drengenes respekt og anerkendelse? Det lyder som et valg, men i realiteten er det det ikke. Eller man kunne også sige, at andre har truffet valget for ham. For, som Laura Gilliam siger, “Når lærerne alligevel regner en med hos ballademagerne, og man alligevel ikke kan opnå at blive en god elev, er det bare ikke noget stærkt alternativ at opføre sig pænt og gøre, som der bliver sagt, men så til gengæld blive socialt udelukket. Så vil de fleste vælge den status, som ligger lige for i ballademageridentiteten”.

EN PÆDAGOGISK OPGAVER

Der tegner sig en cirkel. En af de onde. For lærerne oplever, at de er nødt til at disciplinere drengene, når de laver ballade – også selvom de måske godt ved, at det påvirker drengenes

Foto: Scanpix

selvopfattelse at få skæld ud hele tiden. "Undervisningen skal jo gennemføres" som Laura Gilliam siger. Men uanset hvor meget der skældes og smældes, og uanset hvor mange timer drengene må tilbringe på gangen, så fortsætter balladen, for drengene føler ikke, de har noget alternativ. De kender ikke andre måder at få anerkendelse på end at lade deres gode manerer blive hjemme. Og jo mere skæld ud de får, jo mere oplever de sig selv som de dumme indvandrerdrengene, som lærerne ikke kan lide, og som aldrig kan blive lige så dygtige som danskerne. Og jo mere de træder ind i rollen som de hårde, kolde indvandrerdrengene, jo mere behandler lærerne dem som – ja som hårde, kolde indvandrerdrengene.

Der er altså ikke nogen skurke i mødet mellem indvandrerdrengene og lærerne. Alle spiller bare de roller, som har formet sig til dem over tid. Og stykket er i øvrigt ikke nyt. Rollebesætningen er blevet skiftet lidt ud gennem årene – ballademagerne er blandt andre blevet spillet af sorte ghetto-drenge i USA og arbejderdrengene i England og i de selv samme arbejderklasse-kvarterer i København, som indvandrerdrengene nu vokser op i. Men manuskriptet er det samme. Hvem skal bryde den onde cirkel? "Det er en pædagogisk opgave", siger Laura Gilliam. "Man kan ikke forvente af børn i den alder, at de skal bryde den cirkel. Undervisningen skal fungere, men man skal vise børnene, at man godt kan lide dem, og at man anerkender det, de kan. Det kan man for eksempel gøre ved at arbejde med emner, hvor de kan bidrage med noget og opleve, at de er lige så begavede som de andre børn. Lærerne kan starte med at erkende, at de ikke er blinde for etnicitet, for det er relevant. Både for lærerne og

for børnene. Også må man arbejde med det. Skolen som institution er også nødt til at løsrive sig fra den snævre opfattelse af, hvad der er udtryk for intelligens, og begynde at blive mindre monokulturel. Det er utroligt at opleve, hvad der sker med drengene, når de får ros". ■

Af Jesper Nissen
jesni@dpu.dk

"Vi har altså allerede nok at se til i vores klasse", sagde den ene lærer. Og "det er nok ikke så godt, at han kommer sammen med ham, han kender i forvejen", sagde den anden.

LAURA GILLIAM

Ansæt som post doc. på Institut for Pædagogisk Antropologi på Danmarks Pædagogiske Universitetsskole. Har skrevet ph.d.-afhandlingen "De umulige børn og det ordentlige menneske" om identitetsdannelse og ballade blandt etniske minoritetsbørn i den danske folkeskole.

WWW | www.dpu.dk/om/lagi

SELVREALISERING I EN INTELLIGENSØKONOMI

Er den megen snak om selvrealisering udtryk for egoisme, svækket identitetsfølelse eller vækst i samfundet? Hvem nyder godt af selvrealiseringsbølgen? Psykolog Nikolaj Lunøe beskriver i kommentaren mulighederne for selvrealisering i en intelligensøkonomi.

✱ HVAD ER ET GODT SAMFUND? I evalueringsbølgens ånd forsøgte Jon Elster og Karl Ove Moene i 1989 at opstille en række ukontroversielle kriterier til vurdering af kvaliteten af økonomiske systemer. Listen omfattede blandt andet borgernes mulighed for selvrealisering, dvs. menneskers adgang til at gøre deres muligheder og iboende potentiale til virkelighed.

Selvrealisering er med andre ord ikke lig med egoisme, og det modsatte af selvrealisering derfor heller ikke altruisme, men fremmedgørelse. Symptomerne på både realisering og ikke-realiserings af en persons kognitive potentiale er følelsesmæssige, affektive: Får vi mulighed for at bruge vore evner, oplever vi en opvågnen, glæde og spændthed, og vores opmærksomhed rettes udad. Forhindres vi i det, oplever vi enten kedsomhed eller angst. I begge tilfælde bliver vi på en ubehagelig måde alt for opmærksomme på os selv: Hvad laver jeg her? Er der et liv før døden?

NOGLE TÆNKERE har foreslået, at den megen snak om selvrealisering i virkeligheden er udtryk for, at identitetsfølelsen er svækket. Jeg tvivler. Den største forhindring for selvrealisering er fattigdom. En luvslidt eksistens forhindrer ikke bare mennesker i at opretholde et anstændigt forbrug. Den forhindrer også flertallet i at realisere deres evner, ved at fastholde dem i job, de oplever som meningsløse og åndsfortærende og alene påtager sig for betalingens skyld. En betydelig del af den sociale dynamik, der prægede det nittende og tyvende århundredes historie, må efter mit skøn tilskrives oprøret imod ubrugte evner.

Fra et økonomisk synspunkt har dette fænomen imidlertid hele tiden kunnet betragtes som en feudal rest eller 'market imperfection', dvs. som en allokationsmekanisme, der ikke fungerede tilstrækkeligt effektivt, fordi den lod væsentlige ressourcer (nemlig menneskers evner) forblive uudnyttede. Men væksten i vores rigdom har ændret dette for en stor og voksende gruppe. For hvis det er sandt, at viden i disse år bliver en stadig vigtigere del af de rige landes økonomi — dvs. hvis der i samfundet som helhed produceres en stigende mængde viden, som handles og prissættes på et særskilt marked, og hvis dette marked er i vækst, så må det produktionsapparat, som indtil videre er det eneste, der kan frembringe dette produkt, formentlig også blive genstand for stigende efterspørgsel. Dette 'apparat' er den menneskelige hjerne. Sker det, må man tro, at de 'produktions-apparater', der har størst kapacitet, også vil blive

mest efterspurgt og derfor kunne udlejes til de højeste priser. Denne kapacitet har et navn: Intelligens.

En del økonomiske og sociologiske indikatorer kan fortolkes sådan, at efterspørgslen efter intelligens allerede i dag er større end udbudet. For bare 50 eller 75 år siden var det formentlig omvendt. I de kommende år vil den rige verdens økonomi derfor formentlig blive præget af det paradoks, at mens væksten i produktionen og udbudet af viden (produktet) stiger, vil intelligensen selv (kapaciteten i produktionsapparatet) blive en knap ressource. De virksomheder og organisationer, der både formår at tiltrække mest af denne ressource og skabe det bedste samarbejde imellem de mennesker, der besidder den, vil derfor formentlig blive dem, som i det lange løb klarer sig bedst.

I DEN UDSTRÆKNING, en del af det samlede produktionsapparat består af intelligens, kan man ikke længere uden videre sige, at hele apparatet tilhører arbejdsgiveren. Det er tværtimod medarbejderen, der ejer en vigtig del af apparatet, og arbejdsgiveren, der må leje retten til at bruge det. For nogle grupper har dette forvandlet forholdet mellem arbejdsgiver og arbejdstager til et forhold mellem lejer og udlejer. Det ændrer naturligvis forholdet mellem dem, som primært lever af at udleje deres intelligens, og dem, der i højere grad må leve af at sælge deres fysiske kræfter. I takt med rigdommens vækst føler stadig flere mennesker, at markedet ikke bare tilfredsstiller deres behov for de varer og tjenesteydelser, de selv køber, men også giver dem mulighed for at realisere deres potentiale som producenter. Derfor svækkes interessen for alternative organisationsformer.

SELVREALISERING ER REALISERING af forskelligheder, og psykologien kender to områder, hvor mennesker kommer til verden med et differentieret potentiale: Personlighed og evner. De mest sikre personlighedsfaktorer, vi kender, er kendetegnet ved statistisk set at være indbyrdes helt uafhængige. Det betyder, at selv om vi ved, at person A er mere extrovert end person B, så kan vi ikke på det grundlag sige noget om sandsynligheden for, at A for eksempel også er mere eller mindre følelsesmæssigt påvirkelig. Af samme grund har ingen statistiker eller psykolog nogensinde fundet en 'generel personlighedsfaktor'.

Den hidtil mest omfattende analyse — J. B. Carrolls fra 1993 — slog imidlertid endnu engang fast, at selv om vi kan skelne mellem 68 evner, der er differentierede (dvs. svinger i styrke fra person til person), så er alle disse evner, nu som før,

kendetegnet ved statistisk set at være positivt korreleret: Hvis en person er god til én ting, så stiger sandsynligheden for, at hun også er god til mange andre ting. Graden af denne samvarians kan svinge fra det ganske svage til det meget stærke. Men den er altid positiv.

Evner kan derfor beskrives som et to-dimensionelt fænomen. De har både en horisontal udstrækning og en vertikal: g-faktoren. Og resultaterne af de sidste 10 års forskning i 'occupational psychology' er éntydige: g kan bedre end måltal for mere specifikke evner forudsige, hvor godt et givet job passer til en bestemt person — uanset om vi måler dette på hendes objektive 'performance' eller hendes subjektive tilfredshed.

I UDDANNELSESEKTOREN synes mange for tiden optaget af at styrke opmærksomheden på den horisontale dimension: Howard Gardners 'mange intelligenser'. Man leder efter det område, hvor det enkelte barn har sine bedste anlæg — hvilket naturligvis er indlysende sympatisk. Den økonomiske baggrund for, at denne tanke kan vinde frem, er formentlig, at rige samfund er kendetegnet ved en høj grad af arbejdsdeling (specialisering). Det giver gode udfoldelsesmuligheder for mange forskellige slags mennesker, med mange forskellige evner. Men mellem de største internationale virksomheder foregår der samtidig en kamp om at tiltrække flest mulige medarbejdere med mest mulig af den almene evne, vi måler som g.

I det samfund, vi er på vej ind i, bliver det ikke mennesker med særprægede evner, der vil få sværest ved at finde en plads, men derimod mennesker med beskedne evner. Det virkelige problem er ikke længere, at nogle er bedre til sport eller gøgl eller håndværk, end de er til medicin eller jura. For en intelligensøkonomi diskriminerer hverken sportsfolk, gøglere eller håndværkere, men giver dem tværtimod gode muligheder. Det virkelige integrationsproblem består i, at vi er ved at skabe et samfund, der udelukker de mennesker, som scorer lavt på g.

Et tankeeksperiment: Estimer af g's arvelighed svinger mellem .40 og .80, med et gennemsnit omkring .60. Dvs. den kårbedingede del af variansen er altså i gennemsnit ca. .40. Denne miljøindflydelse består både af fremmende og hæmmende faktorer — tallet giver ikke mulighed for at skelne. Hvis man kunne give alle mennesker identiske udviklingsmuligheder i form af kost, stimulation osv., ville vi stadig have en spredning i g, både inden for og imellem bestemte grupper. Kilden til denne forskel ville da bare udelukkende være arvelige faktorer, fordi vi havde elimineret de sociale.

En del taler faktisk for, at investeringen i de svageste er det nationaløkonomisk mest givtige. Men selv hvis vi fra undfangelsen kunne give dem med det mindste medfødte potentiale de bedste vilkår og omvendt, ville vi stadig have en sådan spredning. En overvejende arveligt bestemt varians vil med andre ord være det logiske resultat af vore forsøg på at forbedre vilkårene for alle, uanset hvilke politisk-ideologiske midler, vi foretrækker for at nå dette mål.

Et tankeeksperiment, som sagt. Og så alligevel ikke. For en del forskere mener, at dette er, hvad der allerede er ved at ske i den rige del af verden. Endnu i min barndom i halvtredserne var de rigeste og de bedst begavede to stort set adskilte grupper, der ofte så på hinanden med skepsis. I dag er de to grupper

ved at flyde sammen til én. Intelligens har altid været en form for magt, men i disse år er den på vej til at blive nøglemagten: Besidder man den, er man selvskeven til få del i magtens andre former.

For 75 år siden var det vanskeligt for begavede arbejderbørn at få en længere uddannelse. Mange søgte i stedet en karriere i fagbevægelsen eller Socialdemokratiet. I dag kan de samme børn få en uddannelse som cand.scient.pol.er og ende som departementschefer eller direktører. Det betyder ikke nødvendigvis, at de glemmer, hvor de kom fra. Men der er forskel på den solidaritet, der er baseret på medfølelse, og den, der skyldes et skæbnefællesskab. Kan vi uddanne os ud af dette dilemma? Nej. For uddannelse har to virkninger: Den ene er, at alle medlemmer af den gruppe, der uddannes, bliver dygtigere. Den anden er, at dem med de rigeste evner bliver meget dygtigere end andre. Uddannelse løfter gennemsnittet og øger spredningen.

Der er et stykke vej igen, før denne sociale entropi har nået sit slutpunkt. Men tendensen er klar: Et high-tech samfund som Danmark favoriserer intelligens på en langt mere systematisk måde end tidligere epoker. Social opstigning som følge af høj IQ er ved at blive reglen i stedet for som før at være undtagelsen. Det sociologiske resultat er, at de velbegavede og de mindre godt begavede er holdt op med at omgås hinanden. De bor i hver deres kvarterer, kommer i hver deres foreninger og mødes kun til familifester — som de skynder sig hjem fra med en følelse af ubehag.

Af Nikolaj Lunøe

Læs mere om intelligensøkonomi, organisation og selvrealisering på www.capability.dk

Gunnar Adler-Karlsson, 1997: Superhjærnornas kamp:

Om intelligensens roll i samhället. Stockholm Fischer & Co.

Arthur J. Jensen, 1998: The g Factor: The Science of Mental Ability. Westport, CT: Praeger.

Michael Young, 1958: Intelligensen som overklasse.

København 1961: Fremad.

NIKOLAJ LUNØE

Cand.psych. og partner i konsulentfirmaet Capability. Har arbejdet som psykolog i en årrække og som rådgiver og kursismager inden for bl.a. organisation og ledelse.

WWW www.capability.dk

NYE BØGER MODTAGET PÅ REDAKTIONEN

POLITISK SPIN

Anne Høybye, Brit Buchhave, Martin Lund & Signe Wagner (red.)

Hvad er spin? Og hvad er ikke spin? Hvem spinner? Og hvordan gør de det? Hvorfor er spin ikke til at komme uden om for hverken politikere, journalister eller vælgere? Og hvis vi ikke kan komme uden om det, hvordan skal vi så forholde os til det?

Ni spin-eksperter fra den akademiske, journalistiske og politiske scene giver hver deres bud på svarene.

AKADEMISK FORLAG

TAL EN TANKE

Vincent F. Hendricks & Frederik Stjernfeldt

Denne lærebog er et lynkursus i at tænke og tale klart – og i at være på vagt over for uklar tænkning og tale, hvor den end optræder.

FORLAGET SAMFUNDSLITTERATUR

TIL FORSVAR FOR KRITIKKEN

Rasmus Willig

Med udgangspunkt i samfundskritikkens udvikling fra bl.a. Boltanski og Chiapello til bl.a. Honneth, Habermas og Butler diskuteres mulighederne for at bedrive kritik. Desuden skitserer forfatteren en ny kritisk teori, der sigter på en demokratisering af kritikken, således at alle – uanset placering i samfundet – kan blive hørt.

HANS REITZELS FORLAG

PÆDAGOGISKE VÆRDIER & POLITIK

Kurt Nielsen & Anne-Marie Eggert Olsen (red.)

Hvad er en 'værdi'? Hvordan er værdier forbundet med pædagogik? Og hvor kommer de værdier fra, som regulerer vores pædagogiske praksis – eller burde gøre det?

I denne antologi præsenterer otte forskere et udvalg af politisk relevante værdier i deres historiske, filosofiske og aktuelle kontekst.

DANMARKS PÆDAGOGISKE UNIVERSITETSFORLAG

SOCIAL ARV, PÆDAGOGIK OG LÆRING I DAGINSTITUTIONER

Bente Jensen

I bogen fremlægges teoretiske indfaldsvinkler til social arv-problematikken, og spørgsmålet om børns livschancer sættes i et lærings- og

kompetenceperspektiv. Desuden gennemgås den empiriske forskning, der findes om resultaterne af indsatser i forhold til udsatte børn, og der gives en række anbefalinger til, hvordan arbejdet med disse børn kan gribes an i institutionerne.

HANS REITZELS FORLAG

MERE ANERKENDELSE I BØRNEHØJDE

Berit Hertz & Frank Iversen (red.)

Med udgangspunkt i systemisk tænkning beskriver bogen en anerkendende og værdsættende praksis, som inddrager både børn og voksne. Der gives inspiration og metoder til en ressource- og løsningsfokuseret tilgang til dagliglivets udfordringer, hvor der tages afsæt i barnets og dets omgivelseres ressourcer og kompetencer.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

DANSK, KULTUR OG KOMMUNIKATION

Mogens Sørensen (red.)

Denne grundbog retter sig mod faget 'dansk, kultur og kommunikation' i den nye pædagoguddannelse. De indledende kapitler introducerer og indkredser de centrale begreber kommunikation og kultur og relaterer dem til pædagogisk arbejde. Derefter redegøres der for en række udtryksformer og genrer som eksempler på områder inden for danskfaget, der har særlig betydning i pædagogisk praksis.

AKADEMISK FORLAG

FORKÆLEDE BØRN

Maggie Mamen

I bogen gives der gode råd, både til forældre og pædagoger, om børn, der bliver "elsket for meget" og får alt, hvad de peger på – både af materielle goder og opmærksomhed – og alligevel er utilfredse, usikre eller aggressive.

AKADEMISK FORLAG

PSYKOLOGISKE TÆNKERE

Espen Jerlang (red.)

En række psykologiske tænkere har haft stor betydning for vores forståelse af børn og børns udvikling. Der præsenteres otte psykologiske forskere,

der hver især har præget vores opfattelse og forståelse af børns udvikling, relationer, sprog, læring m.m.

HANS REITZELS FORLAG

TEACHING TEACHING & UNDERSTANDING UNDERSTANDING

Claus Brabrand

En 19 minutters kortfilm om universitetspædagogik. Filmen ser på undervisning fra tre forskellige perspektiver; de studerendes, underviserens og fra det stof, der formidles. Filmens sidste kapitel integrerer disse aspekter og præsenterer et af de væsentligste budskaber fra forskningen i didaktik, nemlig "Konstruktiv Alignment".

AARHUS UNIVERSITY PRESS

OMGIVET AF LØGNERE

Arne Selvik

Forfatteren beskriver, hvordan ledere ofte havner i situationer, hvor de omgiver sig med 'ja-sigere' og derfor ikke får ærlige tilbagemeldinger fra deres medarbejdere. Hovedtemaet er lederes

egenskaber og de sociologiske og psykologiske fænomener, der kendetegner lederens situation. Afslutningsvis beskrives, hvordan ledere kan sørge for at få ærlige tilbagemeldinger, sådan at de kan træffe kloge beslutninger til både virksomhedens og eget bedste.

AKADEMISK FORLAG

TEAMETS ARBEJDE MED ELEVPLANER

Elsa Tromborg

Bogen giver bud på det konkrete arbejde med de obligatoriske elevplaner. Den grundlæggende

holdning bag bogen er, at elevplanerne bør udvikles og anvendes som et redskab til at kvalificere det pædagogiske og didaktiske arbejde, der allerede finder sted på skolerne, sådan at det enkelte barns læring kan skræddersyes, uden at deltagelsen i fællesskabet tabes.

KROGHS FORLAG

DEN MÅLRETTEDE RORÆLDRESAMTALE

Vibeke Petersen

Forfatteren viser, hvordan lærere og pædagoger kan forberede, bearbejde og forbedre forældresamarbejdet med teamøvelser og kollegial vejledning, og hvordan man sikrer, at forældresamtalen forbliver målrettet og konstruktiv.

GYLDENDALS LÆRERBIBLIOTEK

SE! JEG SÆTTER SPOR

Ulla Steen Christensen

En metodebog om kunstneriske processer som pædagogisk princip i arbejdet med børneha-

vebørn. Forfatteren, der er billedkunstner og diplompædagog, reflekterer over, hvordan barnet og pædagogen gennem skabende processer kan opnå større kontinuitet, fordybelse, mening og ligeværd i det daglige samvær.

FRYDENLUND

HISTORIEBEVIDSTHED I DET MODERNE

Thomas Binderup

Bogen handler om, hvordan mennesker bruger fortællinger til at udvikle deres historiebevidsthed og identitet, og den giver et bud på, hvordan et narrativt historiebevidsthedsbegreb kan praktiseres i en daglig undervisning.

KVAN

NÅR LIVET GØR ONDT

Per Straarup Søndergaard

Der sættes fokus på baggrunden for selvskadende adfærd blandt unge samt forskellige former for behandling. Bogen indeholder interviews med de unge selv samt fagfolk, der arbejder professionelt med selvskadende adfærd.

KROGHS FORLAG

STUDIELÆSNING PÅ VIDeregående UDDANNELSER

Peter Stray Jørgensen & Thomas Harboe

Hæftet instruerer i forskellige læsemåder tilpasset forskellige formål med læsningen, og der er gode råd til forskellige læsesituationer. En af

bogens væsentligste pointer er, at man aldrig skal begynde at læse en bog grundigt og fra side 1.

FORLAGET SAMFUNDSLITTERATUR

DU ER BARE IKKE RIGTIG NOGEN...

Annette Wiborg (red.)

Bogen indeholder 14 forskellige indlæg, der på hver deres måde belyser ensomhedsproblematikken. Der er mulighed for at læse de unges egne historier, få overblik over hvor forskningen står på området, samt få forskellige bud på, hvordan man som rådgiver, lærer eller frivillig kan være med til at afhjælpe problemet.

VENTILEN

AKTIONSLÆRING - LÆRING I OG AF PRAKSIS

Helle Plauborg, Jytte Vinther Andersen & Martin Bayer

Aktionslæring handler om at udvikle sin undervisning ved løbende at eksperimentere med, observere og reflektere over konkrete undervisningssituationer. Bogen gennemgår aktionslæring som metode og beskriver, hvordan aktionslæringsforløb kan afvikles.

HANS REITZELS FORLAG

MAGT & OPLYSNING - FOLKESKOLEN 1950-2006

Stefan Hermann

Et historisk studie, der har til hensigt dels at åbne for magtkritiske beskrivelser af pædagogiske og politiske strømninger, som påkalder sig friheden og det hele menneske, dels at bidrage til at genrejse den oplysningstradition, der synes fortrængt i både den meget faglighedsorienterede skoleforståelse, som aktuelt gør sig gældende og i de foregående perioder, hvor pædagogiske nyskud har sejlet under forskellige mere eller mindre reformpædagogiske flag.

UNGE PÆDAGOGER

"Life's a piece of shit. When you look at it,
life's a laugh and death's a joke, it's true.
You'll see it's all a show. Keep 'em laughing
as you go. Just remember that the last laugh
is on you.

And always look at the bright side of life..."

MONTY PYTHON

Magasinet Asterisk formidler den nyeste viden inden for det pædagogiske felt. Vi skriver blandt andet om børn og unge, dannelse, filosofi, køn, pædagogik og social arv. Med magasinet vil vi kommunikere universitetets forskning og den nyeste pædagogiske viden til en bredere kreds. Målgruppen er forskere, lærere og studerende på uddannelsesinstitutioner, politikere, praktikere og andre med interesse for det pædagogiske felt. Det er gratis at abonnere på Asterisk. Magasinet udgives af Danmarks Pædagogiske Universitetsskole og udkommer seks gange årligt.

"Viden er vigtigere end mavefornemmelser, også for en pædagog."

Linda Rørbæk Jespersen, pædagog

"Jeg vil gerne holde mig orienteret om den nyeste forskning og viden inden for det pædagogiske område særligt med henblik på læring og organisation."

Susanne Jul Brandenborg. Chefkonsulent, FUHU

Maskinel Magasinpost
ID-nr. 42 482

Afsender:
Postboks 7777
7000 Fredericia

Udgiver:
DPU
Tuborgvej 164
2400 København NV

Returneres ved varig
adresseændring